

YABANCI BASINDA I. BALKAN SAVAŞI: YUNAN İŞGALLERİ VE TÜRK ESİRLERİNİN DURUMU (1912-1913)

Mahmut AKKOR*

Öz: 1789 Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik akımı, 93 Harbi'nde mağlubiyet yaşayan Osmanlı Devleti'ni 1912 yılında patlak veren Balkan Harbi'ne götüren önemli bir etkeni. İttifak yapan Balkan Devletleri'nden 7 Ekim'de Karadağ, 17 Ekim'de Bulgaristan ve Sırbistan, 18 Ekim'de Yunanistan, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Yunanistan'ın savaştaki temel hedefi; Selanik'i ele geçirmek, Yanya'yı topraklarına katmak ve Ege Denizi'ndeki hakimiyetini genişletmekti. 8 Kasım 1912'de Selanik'i ele geçiren Yunan kuvvetleri, yaklaşık 5 aylık kuşatmanın ardından Yanya'ya 6 Mart 1913 tarihinde girebildiler. Kara harekatının devam ettiği dönemde donanma gücü zayıf olan Osmanlı Devleti'nin durumundan istifade ederek Ege Denizi'nde Taşoz, Semadirek, Gökçeada, Bozcaada, Limni, Midilli, Sakız ve Girit adaları Yunanistan tarafından işgal edildi. Yaşanan çatışmalarda Yunanistan, 80.000 civarında Türk askerini esir aldı. Farklı bölgelerde tutulan esirler; barınma, sağlık ve beslenme açısından son derece zor şartlar altında yaşadılar. Yunanistan'ın işgal sürecinde Türk esirlerine ve yerel halka uyguladığı şiddet ve zulümler, yabancı basında ve hatta Yunan basınında da sıkça yer aldı. Dünya medyasında esirlerin durumunun gündeme gelmesiyle Yunanistan Savaş Bakanlığı, esirlere iyi muamele yapıldığına dair bir izahat yapmak zorunda kaldı. Bu çalışmada Yunan işgalleri ve ele geçirilen esirlerin durumu, yabancı basında çıkan makaleler temelinde incelenmiştir. Gerekli görülen hallerde konu bütünlüğünü sağlamak adına yerli ve yabancı kaynaklardan da istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Basın, I. Balkan Savaşı, Osmanlı Devleti, Yunanistan, Türk Esirler.

THE FIRST BALKAN WAR IN THE FOREIGN PRESS: GREEK OCCUPATIONS AND THE SITUATION OF TURKISH PRISONERS (1912-1913)

Abstract: The 1789 French Revolution's nationalism movement was an important factor that led the Ottoman Empire, which was defeated in the 93 War, to the Balkan War that broke out in 1912. Montenegro declared war against the Ottoman Empire on October 7, Bulgaria and Serbia on October 17, and Greece on October 18. Greece's main goal in the war was to capture Thessaloniki, annex Ioannina to its territory and expand its dominance in the Aegean Sea. On November 8, 1912, Greek forces captured Thessaloniki and entered Ioannina on March 6, 1913 after a five-month siege. Taking advantage of the situation of the Ottoman Empire, which had a weak navy during the period when the land campaign continued, Greece occupied the islands of Thasos, Samothrace, Gökçeada, Bozcaada, Limni, Lesbos, Chios, Chios and Crete in the Aegean Sea. During the clashes, Greece captured around 80,000 Turkish soldiers. The prisoners held in different regions lived under extremely difficult conditions in terms of housing, health and nutrition. The violence and atrocities committed by Greece against the Turkish prisoners and the local population during the occupation process were frequently covered in the foreign and even Greek press. As the situation of the prisoners became a hot topic in the world media, the Greek Ministry of War was forced to make an explanation that the prisoners were being treated well. In this study, the Greek invasions and the situation of captured prisoners are analyzed on the basis of articles published in the foreign press. When deemed necessary, local and foreign sources were also utilized to ensure the integrity of the subject.

Key Words: Foreign Press, First Balkan War, Ottoman Empire, Greece, Turkish Prisoners.

* Doç. Dr., Kırklareli Üniversite/Fen-Edebiyat Fakültesi/Tarih Bölümü, E-posta: akkor@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0222-270X.

Giriş

Osmanlı Devleti, Anadolu coğrafyasında kuruluş sürecini tamamladıktan sonra Gelibolu üzerinden 1352 yılında Doğu Trakya topraklarına adım attı¹. Yüzyıllar boyu topraklarını genişleterek, Avrupa coğrafyasında an be an yeni yerler fethetmek suretiyle ilerlemesine devam etti. Osmanlı Devleti'nin ilerleyişinde iki temel faktör etkiliydi: 1. Osmanlı Devleti'nin askeri ve siyasi yapısındaki birlik, 2. Avrupa coğrafyasındaki siyasi parçalanmışlık. Sistemli bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'nin ilerleyişi, 1699 yılında imzalanan Karlofça Antlaşmasına kadar devam etti. Ardından sınırlı bazı kazanımlar olsa da artık devlet, topraklarını genişletemez hale geldi ve duraklama dönemi dediğimiz sürece girdi. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile telafi edilemeyecek kayıpların önü açıldı. 1789 Fransız İhtilali sonrasında başta Avrupa olmak üzere tüm dünyaya yayılan milliyetçilik akımı, Osmanlı Devleti'ni derinden etkileyen bir diğer gelişme oldu. 1804 yılında başlayan Sırp isyanı, Balkanlar'da çözölmeyi başlattı ve ilk kopuş, 1829 yılında Yunan toplumunun bağımsızlığını elde etmesiyle gerçekleşti². Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumdan istifade etmek isteyen büyük devletlerin de gayretiyle Balkanlar'da sürekli bir huzursuzluk havası hâkim oldu. Eflak ve Boğdan prensliklerinin birleşmesiyle 1859'da Romanya'nın kurulması, Sırbistan coğrafyasında 1867 yılına kadar yaklaşık 10 yıl süren karışıklıklar, aynı yıllar içerisinde Karadağ ile Girit isyanları, Balkan coğrafyasında Osmanlı Devleti'ni sürekli huzursuz eden ve geleceğe dönük çok da olumlu işaretler göstermeyen durumları³.

20. yüzyıla yaklaşırken dünya tarihindeki en önemli gelişmelerden birisi şüphesiz ki Almanya ve İtalya'nın 1870 ve 1871 yılında siyasi birliklerini sağlamalarıydı⁴. Bu iki devletin varlığı, tüm dünya genelinde olduğu gibi Balkanlar'da da yeni siyasi hesapların yapılmasına neden oldu. Avrupa'da bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı Devleti açısından dönüm noktası denebilecek 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı yaşandı. Tarihe 93 Harbi olarak geçen savaşta ağır bir mağlubiyet alan Osmanlı Devleti, Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı ve düşmanlarının İstanbul surlarına kadar yaklaşmasına mâni olamadı. Antlaşmanın imzası ile Balkan milletleri bağımsızlıklarına ve siyasi hedeflerine fazlasıyla yakınlaşmış, geniş topraklar kazanmışlardı. Rusların Doğu Trakya'da özellikle de Marmara'da donanma bulundurabilecek olması İngiltere'yi rahatsız etti. Çıkarlarının örtüştüğü Avusturya-Macaristan, Almanya ve Fransa'nın desteğini alan İngiltere'nin gayretiyle antlaşmanın değiştirilmesi için Berlin'de bir kongre toplanması kararı alındı. Kongre sonrasında Ayastefanos Antlaşması rafa kalmış ve yerine 1878 Berlin Antlaşması imzalanmıştı. Osmanlı Devleti, Berlin Antlaşması'nı kısmen memnuniyetle karşıladı, çünkü Rumeli ve Anadolu'nun doğusunda kaybedilen topraklar olsa da ana bünyesini koruyabilmişti⁵.

Berlin Antlaşması'yla bağımsızlıklarını kazanan Sırbistan, Karadağ ve Romanya, Ayastefanos Antlaşması ile elde ettikleri toprakların bir kısmının geri alınmasından rahatsız oldular. Bulgaristan da Berlin Antlaşması'ndan umduğunu tam olarak bulamadı. Sınırları daraltılmış prenslik haline gelmesi, bağımsızlığını alan devletlere kıyasla Bulgaristan'da büyük hoşnutsuzluğa neden oldu. İlaveten Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a toprak vermesi diğer Balkan Devletleri'nin var olan topraklarını genişletebilecekleri fikrini ateşledi. Ayrıca Rusya'nın kışkırtmaları, bölgedeki gerginlikleri daha da tırmandırmaktaydı. Karadağ'ın topraklarını genişletme isteği, Yunanların "Şark İmparatorluğu" kurma arzusu, Adriyatik kıyılarını içine alan büyük Sırbistan hayali ve Bulgarların Makedonya'nın büyük bölümünü topraklarına katma isteği açık dille söylenir duruma geldi⁶. 1897 yılında Avusturya ve Rusya arasında Makedonya'nın paylaşılmasına dair imzalanan antlaşma, Bulgarlarda büyük bir hayal

¹ Gül Sarıdikmen, "Türk Resminde Hamasî Konulu Resimler: Şehzade Süleyman Paşa'nın Salla Rumeli'ye Geçışı", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Sayı 26, Bahar 2019, s. 381.

² Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitabevi, İstanbul, s. 130-153.

³ Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar*, Tercüme: İhsan Duru ve diğerleri, Küre Yayınları, İstanbul 2009, s. 359-403.

⁴ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 238-251.

⁵ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 342-357.

⁶ Feyza Kurnaz Şahin, "İngiliz Büyükelçiliği Yıllık Raporlarında Balkan Savaşları ve Türkiye (1912-1913)", *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 5, Sayı 10, Aralık 2018, s. 289.

kırıklığı yarattı ancak hedeflerinden vazgeçme niyetleri yoktu⁷. Yaşananlardan anlaşılacağı üzere Balkan Savaşı'na giden süreçte bölge oldukça hareketli ve her an yeni gelişmelere açık durumdaydı.

Girit Adası'ndaki Rumların Osmanlı yönetime karşı isyanı, Yunanistan tarafından desteklenmişti. Ayrıca Yunanistan, anakarasında sınır ihlalleri yaparak her fırsatta Osmanlı Devleti'ni kışkırtma eğilimindeydi, çünkü Balkanlar'daki sınırlarını genişletmek hatta Doğu Trakya'yı topraklarına katmak istiyordu. İki ülke arasındaki gerginlikler, 1897 Türk-Yunan harbine neden oldu. İki devlet arasında gerçekleşen savaşı, Osmanlı Devleti kazanmış olsa da büyük devletlerin araya girmesiyle antlaşma masasından eli boş kalkmak zorunda kaldı⁸. Savaşın Osmanlı Devleti açısından bir diğer önemli sonucu, Balkanlar'daki milliyetçilik hareketlerinin önemli ölçüde hızlanmasıydı.

1908 Temmuz'unda II. Meşrutiyet'in ilanı, Berlin Antlaşması sonrası ortaya çıkan Balkan bunalımını bir süreliğine ötelemişti. Meşrutiyet ile birlikte Selanik bölgesinde coşkulu gösteriler gerçekleştirilmiş, siyaseten birbirine karşıt gruplar dahi birlikte kutlamalar yapmışlardı. Fakat bu olumlu hava uzun süre korunamamış, Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan tarafından ilhakı ve Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, Balkan coğrafyasında yeni sorunları tetiklemiş, aynı zamanda Türk topraklarını da bir miktar daha küçültmüştür. Balkan coğrafyasında bu gelişmeler yaşanırken Ege Denizi'nde Girit Adası'ndaki gerginlikler, Balkanlar'daki gelişmelere yön verecek boyutlara ulaşmıştı⁹.

1910 yılında bir tür gümrük vergisi olan Oktrova vergisinin alınmasından kaynaklı olarak Kosova'da Müslüman Arnavutların çıkardığı isyanı, Osmanlı Devleti bastırmakta oldukça zorlandı. İsyan, Batılı devletlerin dikkatini tekrar bölgeye yöneltti. Aynı dönemde uzun yıllardır süren Rum-Bulgar kilise ve mektep tartışmaları çözmek için Temmuz 1910'da çıkarılan kanunla devlet, bölgede huzur ve dirliği sağlayacağını umarken tam tersi olmuş, Rum ve Bulgar milliyetçileri arasındaki sorunların çözümü ile iki devlet arasında yakın ilişkilerin önü açılmıştır¹⁰.

1. Balkanlarda İttifaklar ve I. Balkan Savaşı'nın Başlaması

1911, Balkanlar'da önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Uzun yıllardır aralarında gerginlik yaşayan Rum ve Bulgar çeteleri, artık iş birliği dönemine geçmiştir. 1911 yılının Mart ayında Manastır Valisi Mehmet Reşit imzasıyla İstanbul'a gönderilen bir belgede: "*Makedonya'da ihtilal çıkarmak üzere oluşturulan ve Sofya'da toplanan kongrede; Rum ve Bulgar'ın aralarındaki düşmanlığı bırakarak birlikte hareket etmek, mezhep farkı gözetmeden her çeteye yardımcı olmak, yerel konsoloslar sayesinde istihbarat sağlamak, hazırlıklar tamamlandıktan sonra aynı anda Osmanlı Devleti'ne savaş açmak gibi konularda karar aldıkları*"na dair bilgiler yer almaktaydı¹¹. 1911 yılı yazında Katolik Arnavutların (Malisörler) Osmanlı Devleti'ne karşı isyanı, Karadağ ile savaşın eşiğine geline bir kriz ortaya çıkardı. Topraklarına sığınan Malisörlere her türlü desteği sağlayan Karadağ, isyancıları muhafaza etti. İki ülke arasında savaşa giden gerginlikler, Avusturya ve Rusya'nın araya girmesiyle bir müddet sakinleşti. 1911 yılı sonbaharına gelindiğinde başta Osmanlı Devleti olmak üzere tüm Balkan Devletleri, siyasi dengeleri gözeterek ittifak arayışları içine girdiler¹².

3 Ocak 1912'de Kosova Vilayeti'nden İstanbul'a gönderilen belgede; Avusturya, Rusya ve Bulgaristan'ın kendi aralarında gizli bir antlaşma yaptığı ve bu antlaşma neticesinde Balkanlarda Sırp, Yunan ve Karadağ hükümetlerinin ve toplumlarının isyana katılacakları, Arnavut ve Hristiyanların bu unsurlar ile birlikte hareket edeceği, hükümetin Müslüman Arnavutları memnun edememesi ve elde

⁷ Yüksel Babanoğlu Bayıl, "Berlin Antlaşması Sonrasında Balkanlar'da Güvenlik ve Asayiş Meselesi", *History Studies*, 11/3, Haziran 2019, s. 875

⁸ "Graeco-Turkish War", *Weekly Irish Times (1876-1920)*, 22 March 1913; *1897 Türk-Yunan Harbi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1982, s. 7-54.

⁹ Bilgin Çelik, Nedim Yalansız, Senem Küçükoyuncu, "Balkan Savaşı Öncesinde Osmanlı Diplomasisinin Gelişmeleri Hakkındaki Bazı Değerlendirmeleri", *Balkan Tarihi*, Cilt 1, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları, Ankara 2016, s.313.

¹⁰ Çelik ve diğerleri, *Balkan Savaşı Öncesinde Osmanlı Diplomasisinin...*, s. 317.

¹¹ Çelik ve diğerleri, *Balkan Savaşı Öncesinde Osmanlı Diplomasisinin...*, s. 318.

¹² Çelik ve diğerleri, *Balkan Savaşı Öncesinde Osmanlı Diplomasisinin...*, s. 319-320.

edememesi durumunda onların da isyana katılacağı belirtilmişti. İlk ateşin; hükümeti ve kamuoyu ile birlikte hareket eden Bulgaristan'dan başlayacağı özellikle vurgulanmıştı¹³. The Times gazetesinin 18 Ocak 1912 tarihli sayısındaki bir makalede, İtalya'nın Trablusgarp'a saldırmasının Balkanlar'da savaş olasılığını yükselttiği ifade edilmişti. Ek olarak, bu senenin her zamankinden daha zorlu olacağına da vurgu yapılmıştı¹⁴. Bu iki belgeden anlaşılabileceği üzere devlet kurumlarının Balkanlar'daki hareketlenmeden haberi vardı ve gelişmelerin olası bir savaşta evirilebileceği yabancı basında dahi yazılmaya başlanmıştı hatta Kosova'dan gelen belge ile resmî kurumlar doğrudan ikaz edilmişti.

Avusturya, Balkanlar'da kendi menfaatine olacak gelişmelerden uzak kalmak istemiyordu ve bölgedeki devletlerle görüşme halindeydi. Rusya, diplomasi konusunda Avusturya'ya göre daha öndeydi ve Bulgarlarla Sırp'ların arasında 7 Mart 1912'de imzalanan antlaşmaya aracılık etti. Rusya, imzalanan antlaşma ile hem Osmanlı Devleti'ne hem de Avusturya'ya karşı elini kuvvetlendirmiş oldu. Rakip iki Balkan Devleti, yapmış olduğu ittifak ile ordu gücünü Osmanlı Devleti'ne karşı birleştirdi. Güç birlikteliği, aynı zamanda Balkan Savaşı'nı tetikleyecek ilk önemli adım oldu¹⁵. Bulgaristan, 29 Mayıs'ta Yunanistan'la, Ağustos ayında da Karadağ ile antlaşma imzaladı¹⁶. İmzalanan antlaşmalar sonucunda Osmanlı Devleti'ne karşı Balkanlarda ortak bir cephe kuruldu.

Balkan Devletleri arasında iş birliklerini hızlandıran ve ittifaklar kurmak suretiyle Osmanlı Devleti'ni Balkanlardan çıkarmanın arka planında, 29 Eylül 1911'de başlayan Trablusgarp Savaşı vardı. Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'a doğrudan gidemeyişi ve İtalya'ya karşı yetersiz kalışı, Balkan Devletleri'ni savaş konusunda cesaretlendirmişti¹⁷. İttifaklar yapıldıktan sonra da artık savaşa giden kapı büyük ölçüde aralanmıştı. 7 Ekim 1912'de Karadağ, 17 Ekim'de Bulgaristan ve Sırbistan, 18 Ekim'de de Yunanistan, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiler¹⁸. 18 Ekim tarihi itibarıyla savaş alanı genişleyerek Karadeniz, Ege Denizi ve Adriyatik Denizine uzanan geniş bir coğrafyayı içine aldı¹⁹.

2. I. Balkan Savaşı'nda Türk-Yunan Ordusu

Yunanistan, 1829 yılında bağımsız olduğunda günümüzdeki ana karasının neredeyse yarısı büyüklüğünde bir alana sahipti ve Balkanlar, Doğu Trakya ve özellikle de İstanbul'u içine alan büyük Yunanistan'ı kurmak için her fırsatı değerlendirme gayretindeydi. 93 Harbi sonrası İngiltere'nin Osmanlı Devleti ile olan yakınlığını sonlandırması, Yunanistan'da memnuniyetle karşılanmış, özellikle Akdeniz coğrafyasında İngiltere'nin desteğiyle Yunanistan'ın amacına ulaşabileceği bir zemin oluştuğu düşünülmüştü. Lakin 1897 yılındaki savaşta aldığı mağlubiyet, Yunanistan'ın hedefine ulaşmasının çok kolay olmayacağını göstermişti.

Yunanistan için 20.yüzyıldaki ilk fırsat, Balkan Savaşı'ydı. Yunanistan, Balkan Devletleri ile yaptığı ittifaklarla Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'dan tamamen atılmasını hedeflemişti. İttifakların yapılmasının ardından çok geçmeden savaş ihtimali kuvvetlenmişti. Savaş başlamadan önce Osmanlı Devleti'nin bölgede yaklaşık 276.000²⁰ askeri bulunmaktaydı. İttifak yapan Balkan Devletleri'nin ordu mevcudu ise bu sayıdan çok daha fazlaydı. Sadece Yunanistan'ın asker sayısı, 110.000 kişi civarındaydı. Kara kuvvetleri haricinde Yunanistan'ın teşkilatlı bir donanma gücü vardı. Ancak Yunanistan'ın ordu gücünü daha fazla gösteren kaynaklar da mevcut. Buna göre; 82.000'i

¹³ *Osmanlı Belgelerinde Balkan Savaşları*, Cilt 1, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 2013, s. 51.

¹⁴ "The Balkan Danger", *The Times*, 18 Jan 1912.

¹⁵ Çelik ve diğerleri, *Balkan Savaşı Öncesinde Osmanlı Diplomasisinin...*, s. 324.

¹⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 432.

¹⁷ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 426-427.

¹⁸ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 436-437.

¹⁹ Sezai Öztas, "Balkan Savaşları'nda Edirne'nin Bulgar İşgalinden Kurtarılmasının İç ve Dış Kamuoyundaki Yankısı", *Tarih ve Toplum*, Eğitim Yayınevi, Temmuz 2023, s. 53.

²⁰ Balkanlarda bir savaş olmayacağı düşüncesiyle iktisadi olarak maliyetleri azaltmak isteyen Osmanlı Devleti, 70 bin askeri terhis etmiştir, devlet kendi eliyle gücünü zayıflatmıştır (*Mareşal Fevzi Çakmak, Askeri ve Hususi Hayatı*, Yazan: Süleyman Külçe, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1953, s. 69).

Makedonya, 52.000'i Epir ve 18.000'i Ege Adalarında olmak üzere anakaradaki diğer birliklerle toplamda 192.000 asker mevcudundan bahsedilmekteydi²¹.

Yunanistan'ın savaşta 3 temel hedefi vardı: 1. Makedonya'nın merkezi olan Selanik'i ele geçirmek, 2. Epir bölgesinin merkezi olan Yanya'yı topraklarına dahil etmek, 3. Ege Denizi'nde yeni adalar almak suretiyle hakimiyet alanını genişletmek. Savaşın resmi olarak başlamasıyla Yunan ordusu, 18 Ekim'de iki koldan ileri harekate geçti. 19 Ekim Dişkata ve Alasonya; 22 Ekim Kırkgeçit ve Lazarat; 28 Ekim Katerin, 29 Ekim Nalbantköy, 1-2 Kasım Yenice ve 2 Kasım 1912'de Karaazmak muharebeleri gerçekleşti. Osmanlı Devleti'nin bahsi geçen muharebelerdeki kaybı net olarak bilinmemektedir. 19-22 Ekim tarihleri arasındaki savaşlarda 500 kişinin öldüğü ve 1.000 civarında yaralının olduğunu belirten yerli kaynaklar mevcuttur ancak yabancı kaynaklarda farklı rakamlara ulaşılmaktadır²². Kırkgeçit olarak adlandırılan yer, Sarantaporos Geçidi olarak da bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin Teselya bölgesindeki ana savunma hattının bulunduğu Kırkgeçit'teki savaşta 700 askerinin öldüğü, 701 kişinin de esir edildiği bilgisine ulaşılmıştır²³. Yunanlar ise 18 subay ve 160 asker kaybederken, 40 subay ve 1.037 askeri de yaralanmıştı²⁴. Nalbantköy, Yunan kaynaklarında Perdikkas adıyla geçmektedir. Savaşın yapıldığı yer, yabancı kaynaklarda Kayılar yani bugünkü Ptolemaida'dır. Buradaki muharebelerde Türk kuvvetlerinden 2.000 askerin savaş meydanında hayatını kaybettiği, 500 askerinin de esir alındığı belirtilmektedir²⁵. Yunan kaynaklarında Plati olarak geçen Karaazmak'ta Türk kuvvetlerinin kaybı: 2.000 ölü ve yaralı ile 500 esirdir. Yunanların kaybı 1.000 civarındadır. Karazamak'taki harbi Yenice'den yöneten Hasan Tahsin Paşa, alınan mağlubiyet sonrası orduya Selanik'e çekilme talimatı verdi²⁶. Selanik yolunu açan bu savaşlar, Yunan hükümetinde ve yerel halkta memnuniyetle karşılanıyordu. İşgal edilen Makedonya yerleşim yerlerine Yunan hükümetince vakit kaybetmeden sivil yetkililer atanmaya başladı. İçişleri Bakanlığı'nda görevli olan Chomaliens, Yunan hükümeti tarafından Genel Komiser olarak görevlendirildi²⁷. Makedonya'ya kalıcı görevlilerin atanması işlemlerini, Posta ve Telgraf Bakanlığı yürütüyordu²⁸. Yunanistan atmış olduğu adımlarla, savaş bitse bile ele geçirdiği topraklardan çekilme niyetinin olmadığını gösteriyordu.

Osmanlı ordusu, yapılan muharebeler sonucunda büyük kayıplar vererek dağılmış ve moral gücünü yitirmişti. Silahlar, cephaneler ve her türlü mühimmat, düşman eline geçmişti ve ordu, kuzeye doğru çekilmeye başlamıştı. Yunan kuvvetlerinin moral gücü yüksek olmasına rağmen askeri durumu iyi değildi. Birliklerin yorgunluğu ve ulaşım zorlukları, Türk ordusunun takibini mümkün kılmamıştır. Yabancı uyruklu bir gazeteci gözlemci, Yunan kuvvetlerinin durumuna ilişkin olarak "Yunan ordusunda keşif diye bir şey yok" notu düşmüştü²⁹. Osmanlı Devleti'nin aldığı her mağlubiyet, Yunan ordusunu Selanik'e biraz daha yaklaştırıyordu³⁰.

Yunan ordusunun Selanik'e doğru ilerlediği bir dönemde Selanik'ten bir Türk resmi yetkilinin Liberté gazetesine gönderdiği telgrafta; "Son iki gündür burada büyük bir endişe yaşanıyor. İstanbul'dan herhangi bir emir alınmadı ve birliklerin erzakları tükenmek üzere. Sahil bataryaları boşaltıldı ve toplar ile cephe iç bölgelere taşındı. Birçok köyden katliam ve kundakçılık haberleri alındı ve müttefiklerin Türk kuvvetlerini geri püskürtmesi durumunda, yabancıların da dahil olabileceği ciddi karışıklıklar çıkmasından korkuluyor" ifadeleri yer almıştı³¹.

²¹ Nebahat Oran Arslan ve Fadimana Fidan, "Balkan Savaşları Sonrasında Yunanistan'da Kalan Türk Esirler Meselesi", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/2, 2012, s. 252.

²² *Balkan Harbi'nde Yanya Savunması ve Esat Paşa*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1983, s. 50-55.

²³ Richard C. Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, Routledge, London (UK), 2000, s. 60.

²⁴ "The Greek Invasion of Macedonia", *The Scotsman (1860-1920)*, 23 October 1912.

²⁵ "The Greek Objective", *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 1 November 1912.

²⁶ Aram Andonyan, *Balkan Harbi Tarihi*, Türkçesi Zaven Biberyan, Sander Yayınları, İstanbul 1975, s. 397.

²⁷ "The Greek Objective", *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 1 November 1912.

²⁸ "Greek Stamps in Crete", *The Scotsman (1860-1920)*, 2 November 1912.

²⁹ Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 60.

³⁰ "Towards Salonika", *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 5 November 1912.

³¹ "Confusion in Salonika", *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 30 October 1912.

Farklı cephelerde art arada alınan mağlubiyetler nedeniyle Ekim ayı sonunda, Gazi Ahmed Muhtar Paşa kabinesi istifa etti ve sadaret makamı, Kâmil Paşa'ya verildi. Paşa, göreve başlar başlamaz İngiliz Büyükelçisi Sir Gerard Lowther ve Avusturya Büyükelçisi Marquis di Pallaricini ile uzun görüşmeler yaptı. Bu hamlesi, büyük devletlerin desteği ile Osmanlı Devleti'nin savaşı bitirmek gayretinde olduğu şeklinde yorumlandı³².

3. Selanik'te Yunan İdaresi

Karaazmak-Yenice bölgesindeki muharebelerden sonra artık Selanik'i koruyacak herhangi bir askeri kuvvet kalmamıştı. Lakin Selanik, yalnızca Yunanistan'ın değil, aynı zamanda Bulgaristan'ın da hedefindeydi; zira bu şehir, hem Makedonya'nın kalbi hem de Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki başkenti olarak görülüyordu. Selanik'e sahip olmanın büyük siyasi anlamı da vardı. Yunan ordusu, Bulgaristan'dan hızlı davranarak 8 Kasım 1912 günü öğle saatlerinde Selanik'e girdi ve kaleyi ele geçirdi. Şehirde kontrolü tam anlamıyla sağlamak isteyen Yunanistan, Adalet Bakanı Ractivan'ı Selanik valisi olarak atadı³³.

Hasan Tahsin Paşa, Selanik'i savunacak herhangi bir askeri kuvveti kalmadığı için can kayıplarını en aza indirmek adına şehri, Yunanistan'a yeni bir savaş yapmadan teslim etmeyi uygun gördü. Selanik'i Yunan kuvvetlerine teslim ederken 16 maddelik bir belge düzenledi ve şehrin burada yazan şartlar doğrultusunda teslim edileceğini belirtti. Belgenin 3.maddesinde "Osmanlı subayları da erleri de harp esiri sayılmayacaklardır" hükmü yazıyordu. Ancak şehir teslim alındıktan sonra yazıya dökülen şartlar, kâğıt üzerinde kaldı hatta aksi birçok durum yaşandı³⁴. Öldürülenler, hakarete uğrayanlar çok fazlaydı. Sivil, asker ya da resmi görevli olduğuna bakılmaksızın üzerinde değerli eşyaları olanlar soyulmuş ya da eşyalarına el konulmuştu. Teslim protokolüne rağmen Yunan makamları, şehri yağmalamıştı³⁵. Sivil ve askeri tüm Türk yetkililer tutuklandı. İlk gün Selanik'te esir alınan Türk sayısı, 27.000 kişiye ulaştı³⁶. İttihat ve Terakki'nin önde gelen bazı üyeleri ile 300'den fazla Müslüman, tutuklanarak Yunanistan'a gönderildiler. Selanik hamallarının başı olan ünlü Kerim Ağa da tutuklananlar arasındaydı. Hayatı bağışlandı ancak iki eline Yunan bayrağı verilerek eşek sırtında şehri dolaştırdılar ve her adımda "Yaşasın Yunanistan" diye bağırmağa zorladılar. Dönemin canlı tanıklarından biri olan Kölnische Zeitung gazetesi muhabiri, yaşadıklarını şu sözlerle aktarıyordu:

"Selânîk'teki Ayia Sofia camii üzerinde haç yükseliyor yeniden. Yeni fatihler haçı diktiler, ama hani nerde Hristiyanlık ve insanlık belirtileri?... Haç, merhametin sembolüdür, ama Rumlar kanla lekelediler onu. Talan, katliam, ırza geçme, korkunç oranlara yükseldi. Çeteler, civar köylerdeki Müslümanlara yapmadıklarını koymadılar. Çok sayıda muhacir, açlıktan ya da süngüyle öldü. Yunanların beslemeyi taahhüt ettikleri silâhtan tecrit edilmiş Osmanlı askerlerinin de çoğu keza açlıktan öldü."³⁷.

Esir alınan Türk askerleri birkaç gündür yiyeceksiz bırakıldıkları için son derece bitkin durumdaydılar. Başlarında onları komuta edecek herhangi bir subay, kendilerini savunacak da silahları yoktu. Yunanistan'dan iki gün sonra Bulgar orduları, Selanik'e giriş yaptı. Şehrin muhtelif yerlerinde iki ordu arasında gerginlikler yaşanıyor çünkü Bulgaristan, Selanik'i almayı çok istiyordu. Eğer Bulgar ordusu erken gelebilseydi, Türk askerleri Yunanlar yerine Bulgarlara esir düşmüş olacaktılar³⁸. Yunanistan, Selanik'i ele geçirme konusunda oldukça hızlı hareket etmiş ve Bulgarlardan önce şehre girmişti ancak asıl hedef, İstanbul'du. Coğrafi konum itibarıyla Bulgaristan'ın İstanbul'a ulaşması

³² "The Greek Objective", *The Manchester Guardian* (1901-1959), 1 November 1912.

³³ "Greek Capture City of Saloniki", *Chicago Daily Tribune* (1872-1922), 9 November 1912; TNA, FO 195/2437, *Occupations of Salonica by the Greeks*, 12 November 1912; Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi*, 20. Yüzyıl, Tercüme: Zehra Savan-Hatice Uğur, Küre Yayınları, İstanbul 2009, s. 104. Selanik'in Yunanistan'ın eline geçtiği tarih olarak 9 Kasım'ı belirten kaynaklar da vardır ancak dönemin gazeteleri ve yabancı kaynaklar incelendiğinde 8 Kasım tarihi tespit edilmiştir.

³⁴ Andonyan, *Balkan Harbi Tarihi*, s. 406.

³⁵ Andonyan, *Balkan Harbi Tarihi*, s. 409.

³⁶ "Greek Capture City of Saloniki", *Chicago Daily Tribune* (1872-1922), 9 November 1912.

³⁷ Andonyan, *Balkan Harbi Tarihi*, s. 408.

³⁸ TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 13 November 1912; Andonyan, *Balkan Harbi Tarihi*, s. 404.

daha hızlı olabilirdi, fakat İstanbul tek başına Bulgaristan tarafından ele geçirilmemeliydi. Bu sebeple Yunanistan, Meriç'in doğusunda Bulgar ordusu ile birleşip İstanbul'a aynı anda girmeyi planlıyordu. Yunan donanması, askerlerini gemilerle Meriç Nehri'nin doğusuna taşıyarak Çanakkale ve Gelibolu tahkimatlarına saldırı planlıyordu. Bölgenin alınmasıyla donanma, İstanbul'a serbest bir geçiş yolu elde edebilecekti³⁹.

Bu gelişmeler yaşanırken Selanik'te 13 Kasım akşamı şehrin dışında esirlerin kaldığı kışlanın yanındaki cephanelik, korkunç bir gürültüyle patladı. Civardaki tüm evler yıkıldı ya da ağır hasar aldı. Türk esirlerinden 312 kişi hayatını kaybetti ve 430 kişi yaralandı. Kışlada konuşlanmış olan Yunan süvari birliğinden ise 15 kişi öldü ve 30 kişi yaralandı. Patlama, şehirde büyük bir paniğe neden oldu. Yunan halkının korkularını ve öfkesini yatıştırmak için yetkililer, birçok kişiyi tutukladılar. Yapılan tahkikat sonucunda, cephaneliğin Sandanski ve Mendjoff adlı Bulgar çete liderleri tarafından, Krinia köyündeki çatışmada ölen adamlarının intikamı amacıyla yok edildiği sonucuna varıldı.⁴⁰

Selanik Valisi olan görevlendirilen Ractivan'ın ilk icraatlarından biri, hapishanelerde bulunan tüm siyasi mahkumları serbest bırakmak oldu. Yunan, Türk ve Yahudi sakinler arasında uzun süredir devam eden düşmanlıklar, serbest bırakılan mahkumlarla daha da perçinlendi. Kırsal kesimdeki çatışmalar nedeniyle şehre gelmek zorunda kalan binlerce Müslüman ahalinin varlığıyla durum bir kat daha karmaşık hale geldi. Mülteci konumunda olan Müslüman halk, yaşamlarını devletin sunduğu imkânlarla sürdürüyor ve Yunan hükümeti üzerinde ekonomik baskı oluşturunuyordu⁴¹.

Kasım 1912 itibarıyla Selanik'te, 50.000 göçmen, 27.000 Türk esiri, 45.000 Yunan askeri ve 40.000 Bulgar askeriyle birlikte yerel halk da dâhil edildiğinde, toplam nüfus yaklaşık 310.000'e ulaştı. Mülteciler, ilk geldiklerinde çeşitli camilere, kiliselere ve boş binalara yerleştirildiler. Kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere çoğunluk, geceleri şiddetli don olmasına rağmen açık havada kalmak zorunda kaldı. Mültecilerin sorumluluğunu Selanik Belediye Başkanı Osman Said Bey üstlendi. İhtiyaç duyulan temel gıdalara ulaşmak zordu, ilk başlarda sınırlı da ekmek temini yapılabiliyordu ancak Yunan ve Bulgar birlikleri geldikten sonra şehrin kaynakları hızla tükendi. Her ne kadar çoğu mülteci için sonunda barınacak bir yer bulunabilmiş olsa da, hijyen koşulları son derece yetersizdi. Selanik, Yunan kuvvetlerinin eline geçmeden önce 600 mülteci, Broths adlı İngiliz gemisiyle Anadolu'ya gönderilmişti, ancak şehirde kalanların büyük kısmı açlıkla karşı karşıyaydı ve yiyecek son derece kıtlı⁴².

Yunan kuvvetleri, 15 Kasım'da Halkidiki Yarımadası'nın en doğusundaki üç uzantıdan birinin ucunda yer alan Aynaroz Dağı'nı işgal etti. Türk bayrağının dalgalandığı hükümet binasına girilerek yerine Yunan bayrağı çekildi⁴³.

Yunanistan, bölgede istediği egemenliği büyük ölçüde sağladıktan sonra, aralarında dağ birlikleri de bulunan üç Yunan tümenini, Manastır yakınlarındaki çatışmalara dahil etmek içinde Selanik'ten gönderdi⁴⁴. Yunan kuvvetlerinden kısa süre sonra şehre giren Bulgar ordusunun askeri mevcudu, 40.000 kişi civarındaydı. Bulgar ordusunun büyük kısmı, şehrin dışında kurulan kamplarda kalırken şehirdekiler, bazı büyük okulları ve eski Türk kışlalarını işgal etti. Yunanistan, Selanik'te kalan Bulgar askerlerinden son derece rahatsızdı. Bulgar askerlerini Selanik'ten uzaklaştırmak ve Doğu Trakya'daki çatışmaları yakından takip etmek için Kasım ayı sonunda 30.000 Bulgar askerini Yunan nakliye gemilerine bindirerek, Kırklareli ve Edirne çevresindeki ana Bulgar ordusuna katılmak üzere

³⁹ "Greek Capture City of Saloniki", *Chicago Daily Tribune* (1872-1922), 9 November 1912.

⁴⁰ Bulgars Blow Up 312 Turks: Magazine Explosion at Salonika Attribute", *New York Times* (1857-1922), 18 November 1912; "Disaster Near Salonika", *The Scotsman* (1860-1920), 18 November 1912; The Greeks at Salonika", *The Manchester Guardian* (1901-1959), 18 November 1912.

⁴¹ "The War", *The Manchester Guardian* (1901-1959), 20 November 1912.

⁴² TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 24 November 1912.

⁴³ "Bulgars Blow Up 312 Turks: Magazine Explosion at Salonika Attribute", *New York Times* (1857-1922), 18 November 1912.

⁴⁴ TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 24 November 1912.

Dedeagaç'a sevk etti.⁴⁵ Bulgar birliklerinin şehirden ayrılması, kalabalığı bir ölçüde azaltmış olsa da aşırı yoğunluk hali büyük oradan devam etti⁴⁶.

Selanik'i Yunan kuvvetlerine teslim eden Hasan Tahsin Paşa, kaçmayacağına dair verdiği şeref sözü için Selanik'te kendi evinde gözetim altında tutuldu⁴⁷. Türk esirler ise Yunan muhafızlar gözetiminde olacak şekilde farklı birçok kampa yerleştirildi. Kampların bir kısmı şehir içinde bir kısmı ise şehir dışındaydı. Karaburun'daki (Angelochori) kale, Türk esirlerinin tutulduğu yerlerden birisiydi. Kılıçlarını yanlarında tutmalarına izin verilen subaylar, sınırlı süreyle dışarı çıkabilmekte hatta sokaklarda kendi başlarına dolaşabilmekteydiler. Askerlerin yiyecek ve diğer ihtiyaçları, silahlı Yunan muhafızların gözetiminde, Türklerden oluşan sivil gruplar tarafından temin edilmekteydi. Şehrin kalabalık durumu nedeniyle bazen yiyecek temininde sıkıntılar yaşanıyordu. Sağlık imkanları son derece yetersizdi. Esirlerin kaldığı kamplarda yeterli tuvalet yoktu ve şehirde birçok arka sokak, tuvalet olarak kullanılmaktaydı⁴⁸.

Şehirde yabancılara da ait olan toplam, 6 hastane vardı ve tamamı dolu durumdaydı. Türk Askeri Hastanesi, Bulgar birlikleri tarafından işgal edilmiş; işgalin ardından hastalar, hastaneden zorla çıkartılmıştı. Hastanenin yeniden faaliyete geçmesinin ardından, burada ağırlıklı olarak Yunan yaralıların tedavisi gerçekleştirildi. Şehirde yer alan Türk Belediye Hastanesi, kapasitesinin üzerinde bir doluluğa sahipti. İtalyan Hastanesi, şehrin tesliminden sonra Yunanların eline geçti ve Yunan doktorlar tarafından yönetilmeye başladı. Burada 400 hasta vardı ve çoğunluğu tıbbi vakalardı. Yunan Hastanesi, yarısı Yunan Kızılhaç'ı diğer yarısı İngiliz Kızılhaç'ı tarafından yönetilen bir hastaneydi. Fransız Hastanesi, Rahibelerin yönetiminde olup hastalar bir İtalyan doktor tarafından tedavi edilmekteydi. Afrika Hastanesi, Alman Kızılhaç Servisi tarafından işletilmekte olup, bakım hizmetleri Alman ve İngiliz hemşireler tarafından yürütülmekteydi. Londra Hastanesi'nin 4 hemşiresi bu hastanede hizmet vermekteydi. Hastanede hiç yaralı yoktu ve vakaların tamamı zatürree, tifo veya dizanteri hastalarından oluşmaktaydı. Hastane, son derece sistemli ve tüm ekipmanları günceldi, bu haliyle Selanik'teki en donanımlı hastaneydi. Hastaneler dışında şehirde bir de Yunan Yetimhanesi vardı. Yetimhanenin bulunduğu bina, temiz ve bakımlıydı ve 1000 yataklık kapasiteye sahipti. Şehir, kalabalık olmasına rağmen şehirde herhangi bir kolera vakası yoktu. Birkaç çiçek hastalığı vakası tespit edilmişti ancak bu hastalar, tedavi amaçlı olarak Yunan Hastanesi dışında inşa edilmiş küçük izolasyon barakalarında tutulmaktaydı⁴⁹.

Beslenmede karşılaşılan sorunlar nedeniyle Selanik'teki esirlerin Yunan anakarasına ve adalara gönderilmesi kararı alındı. Parça parça götürülecek olan esirler için ilk etapta üç nakliye gemisi hazır edildi⁵⁰. 19 Kasım günü Selanik'ten hareket eden 2.500 Türk esir kafilesi, bir gün sonra Pire limanına ulaştı. 3.000 kişiden oluşan başka bir kafilenin nakliye hazırlıklarına da hemen başlandı⁵¹.

Selanik'teki Yunan makamları, şehrin farklı bölgelerinde bulunan esirlerin tamamını etkileyecek nitelikte bir durum tespit etti. Garnizonla birlikte teslim olan Türk subayları, Türk mültecilerin pasaportlarını esir olan askerler için kullanmak suretiyle birçok askerlin özgürlüğüne kavuşmalarını sağlamışlardı. Serbest kalan askerler, küçük gruplar halinde Yunan ordusunu yıpratıcı çete faaliyetleri gerçekleştiriyordu. Olaya karışan subaylar arasında Meşrutiyet'in ilanının öncülerinden olan ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti üyesi olarak Selanik'te kalan ünlü Dr. Nasım Bey de bulunmaktaydı. Selanik'te

⁴⁵ Yunanistan, askeri gücünün tamamını Makedonya ve Epir'deki çatışmalara yönlendirdiği için Doğu Trakya'ya Bulgaristan'dan sonra girebilmişti.

⁴⁶ TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 24 November 1912.

⁴⁷ "Greek Premier at Salonika", *The Times*, 29 May 1913.

⁴⁸ "Disaster Near Salonika", *The Scotsman (1860-1920)*, 18 November 1912; TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 24 November 1912.

⁴⁹ TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 24 November 1912.

⁵⁰ "Bulgars Blow Up 312 Turks: Magazine Explosion at Salonika Attribute", *New York Times (1857-1922)*, 18 November 1912.

⁵¹ "The War", *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 20 November 1912.

ortaya çıkan bu gelişme sonrasında, Türk subaylarının tamamının Yunanistan anakarasına sevk edilmesi yönünde karar alındı⁵².

6 Aralık tarihinde İngiliz Amiral George Keane, İngiltere Hükümetine Selanik'teki mevcut durumu rapor halinde ilettiler. Raporunda ana hatlarıyla şu noktalara değinilmişti:

“Şehir hala aşırı kalabalık. Sayıları 40.000'e varan mülteciler, endişenin ana kaynağı ancak son birkaç gündür bu sorun ciddi bir şekilde ele alınmaya başlandı. Selanik'teki İngiliz Kızılhaç Direktörü Albay Delmf Aadcliffe başkanlığında bir Uluslararası Mülteci Yardım Komitesi kuruldu ve Komite, çalışmalarına başladı. Yardım talebi, Londra'ya bir telgrafla iletildi fakat aşırı kalabalığın çiçek hastalığı salgınına yol açma tehlikesi var. Bu tehlikeyle başa çıkmak için çalışmalar yapılıyor. Dün, mülteciler arasında 37 çiçek hastalığı ve birkaç tifo vakası tespit edildi. Hemen İzolasyon ve Gözlem kampları oluşturuldu. Ayrıca mültecilerin şehirden Concon - trepton Kamplarına nakledilmesine çalışılıyor. Askerlerin sağlıkları iyi durumda. Yunanların hastanede hala çok sayıda tıbbi vakası bulunmaktadır.

Yunan ve Bulgar birliklerinin genel görünümündeki fark, oldukça dikkat çekici ancak herhangi biri memnun edici olarak nitelendirilemez. Bulgarlar; daha tetikte, daha sağlıklı görünümlü ve selam verme konusunda çok daha dikkatli; Yunanlar ise nadiren selam veriyorlar. Yunanlar ve Bulgarlar arasında hala önemli bir gerginlik var ve bu gerginlik, dün Serez-Selanik demiryolu hattının işgali meselesini neredeyse çatışmaya dönüştürecek. Bulgar ve Yunan orduları arasındaki gerginlik ve kıskançlık, Selanik bölgesinde gereksiz yere çok sayıda askerin tutulmasına neden olmaktadır. Selanik'teki her bir ordunun yaklaşık sayısının, 30.000 olduğu belirtilmektedir.

Geçen hafta boyunca Manastır ve Florina'dan binlerce esir geldi ve bunlar mevcut buharlı gemilerle Yunanistan'a gönderiliyorlar. 25 Kasım'da 500 Türk subayı ve bir dizi sivil, Yunan makamları tarafından aniden tutuklandı ve Pire'ye gönderildiler. Sanırım Türkler, teslim şartlarına uymuyorlardı ve kendilerini mülteci olarak gösteren Türk askerleri, kasabadan ayrılmak için izin belgeleri alıyorlardı. Bu şekilde bazı Türk subayları da Çatalca'ya gitmiş ve savaş hattına katılmışlardı.”⁵³.

4. Yanya'nın Düşüşü

Yunanistan, Balkan Savaşı'na dahil olduğunda en temel hedefi, Selanik ve Yanya'yı topraklarına katmaktı. İki koldan ilerleyen Yunan kuvvetleri, stratejik olarak Selanik hattına öncelik vermiş ve 8 Kasım'da şehri ele geçirmişti. Selanik'ten doğuya doğru ilerlemek, o dönemde pek mümkün görünmüyordu; zira Bulgar ordusu, Batı Trakya'ya girmiş ve neredeyse Yunanistan'dan önce Selanik'e ulaşacak durumdaydı.

Yanya'yı ele geçirmek için vazifelendirilen diğer Yunan ordusu, doğrudan şehre girmek yerine, çevirme harekâtı gerçekleştirerek ilerlemekteydi. Yunanistan'ın 18 Ekim'deki savaş ilanından bir gece önce, Epir'in işgali hazırlıkları kapsamında iki Yunan torpido botu, Preveza limanına sızdı ve orada bulunan iki Osmanlı savaş gemisini kullanılamaz hale getirdi. Ertesi gün Epir'deki ordu, Arta'dan Osmanlı topraklarına geçti, 26 Ekim'de Philippias kasabasını işgal etti⁵⁴. Denizden gelecek olası bir yardımı keserek karadaki kuvvetlerini rahatlatmak isteyen Yunanistan, donanmasını 4 Kasım günü akşam saatlerinde Preveza limanına demirledi⁵⁵. Kuşatma altına alınan bölgede Yunan ordusu, 25 Kasım'da Arta şehrinin batısında bulunan Kamarina'yı⁵⁶ ele geçirdi.

Preveza'nın düşmesi, Yunan kuvvetlerinin karadaki ilerleyişine destek oluyordu ancak Teselya bölgesindeki kadar hızlı ilerleyemiyorlardı. Türk ordusunu komuta eden Esad Paşa, Yunanları Epir'de

⁵² “Alleged Plot Among Turkish Prisoners”, *The Manchester Guardian* (1901-1959), 26 November 1912.

⁵³ TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 6 December 1912.

⁵⁴ Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 63.

⁵⁵ “The Capture of Preveza”, *The Scotsman* (1860-1920), 5 November 1912.

⁵⁶ “Alleged Plot Among Turkish Prisoners”, *The Manchester Guardian* (1901-1959), 26 November 1912.

her adımda savaşmaya zorluyordu. İtalyan General Ricciotti Garibaldi komutasındaki yabancı gönüllülerden oluşan bir kolorduyla takviye edilen ana Yunan kuvveti, Osmanlı Devleti'nin güçlü kalesi Yanya'ya doğru ilerlemeye devam ediyordu⁵⁷.

25 Kasım'a gelindiğinde Yunanlar, Yanya'yı batı, güney ve doğudan kuşattı. Yalnızca kuzey hat açık kaldı. Yoğun topçu ateşiyle şehir bombardıman edilse de Aralık ayı başlamasına rağmen hala Yunanlar istedikleri sonucu elde edemediler⁵⁸. 5 Aralık tarihi itibarıyla şehrin dış kale surlarına yönelik bombardıman sürdürülmekteydi, buna karşın şehir de aynı gücüyle direnç göstermeye devam ediyordu⁵⁹.

Türk kuvvetleri, 15 Aralık'ta Acheron tepeleri başta olmak üzere Pesta ve tüm hatlarını tahliye ederek Yanya'yı çevreleyen tahkimatlara çekildi. Driskos yakınlarında operasyon yürüten bir Yunan birliği, Türk kuvvetlerinin saldırmasıyla geri çekilmek zorunda kaldı. Yanya bölgesinde önemli bir nokta olan Scala Paramythia (Aydonat)'yı işgal etti. Yunanlar, birçok ölü ve yaralı verdi. 60 Türk askeri, esir düştü⁶⁰.

Epir bölgesindeki Türk kuvvetleri, yalnızca savunma pozisyonunda kalmayıp, uygun koşullar oluştuğunda taarruz harekâtlarına da girişmekteydi. Yunanistan, istediği hızla ilerleyememesi ve Türk birliklerinden karşı taarruzlar alması nedeniyle bölgedeki askerî kuvvetlerini takviye etme kararı aldı. Türk ordusu, belirli hatlarda kuvvetli olsa da zayıf olduğu kısımlarda toprak kayıplarına devam ediyordu. 19-21 Aralık tarihleri arasında Morova Dağları (Meropa Oros)'daki geçitler, Yunan kuvvetlerinin eline geçti. Yunanistan ana karasının batısında bulunan Goritsa'da ile Batı Trakya'da Evritza ve Tsagoni köylerinde Türk hakimiyeti son buldu⁶¹.

Manastır'daki ordudan arta kalan askerlerle Esad Paşa'nın komutasına katılan Cavid Paşa ve Kurmay Başkanı, Yanya yakınlarında meydana gelen çatışmalarda hayatlarını kaybetti. Her iki tarafında da ağır kayıplar verdiği muharebelerde Yunan ordusu, Laros köyüne doğru çekilmek zorunda kaldı⁶².

Epir bölgesindeki Türk direnişi tüm hızıyla devam ediyordu. Yanya'yı ele geçiremeyen Yunan kuvvetlerine moral vermek isteyen Başbakan Venizelos, askeri birlikleri yerinde ziyaret etti. Ziyaretinde Yunan birliklerinin cesaretini ve coşkusunu takdir etti ve olumlu izlenimlerle Atina'ya geri döndü. Çatışmalar tüm hızıyla devam ediyordu. Bizani'de ele geçirilen 133 Türk savaş esiri, Patras'a gönderildi⁶³.

Dört aya yaklaşan yoğun muharebelerin sonucunda, General Soutza'nın komutasındaki Yunan birlikleri, yaklaşık beş asırdır Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Epir'in merkezi Yanya'yı 6 Mart 1913'te işgal etti. Haber, kamuoyuna açıklandığında Atina'da büyük bir sevinç yaşandı. Şehirdeki kiliselerin hepsinde sevinç çanları çalındı. Selanik'te bulunan Yunan Kralı, Başbakan'a "Kahraman ordumuzun bu yeni zaferi için Tanrı'ya şükürler olsun. Hükümeti derin bir duyguyla tebrik ediyorum. Milletimiz için bu yeni şerefle gurur duyuyorum." yazan bir tebrik telgrafi gönderdi. Yanya, Osmanlı Devleti'ne karşı yürütülen savaşta Müttefikler tarafından ele geçirilen ilk tahkimli şehirdi⁶⁴. İşgalin ardından General Dimitri Soutza, Yanya valisi olarak atandı⁶⁵.

Yanya, Arta'nın 70 km kuzeybatısında Yunan sınırına yakın, küçük Yanya Gölü kıyısında ve Arnavutluk'un güneyinde kendi adını taşıyan bir vilayetin başkentidir. Nüfusunun yarısından fazlası Yunan'dır, tahmini nüfusu 25.000 olan hareketli bir ticaret ve sanayi şehridir. Şehrin bu yapısından

⁵⁷ Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 63.

⁵⁸ Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 64.

⁵⁹ "Greek Checks Turk", *The Washington Post* (1877-1922), 6 December 1912.

⁶⁰ "Future Fighting: Greek Accounts of Turkish Defeats", *The Irish Times* (1874-1920), 16 December 1912.

⁶¹ "Greek Successes: Turks Repulsed in Epirus", *The Scotsman* (1860-1920), 23 December 1912.

⁶² "The Fighting in Epirus", *The Scotsman* (1860-1920), 24 December 1912.

⁶³ "Allies to Insist on Payment of an Indemnity", *The Scotsman* (1860-1920), 24 February 1913.

⁶⁴ "Greeks Capture Janina: Surrender of 32.000 Turks Details of the Final", *The Irish Times* (1874-1920), 7 March 1913.

⁶⁵ "Allies and Peace", *The Times of India* (1861-current), 10 March 1913.

kaynaklı olarak erzak boldur. Yeterli miktardaki erzak ve cephane, şehrin teslim sürecini uzatmıştır. Tarihi geçmişi ve ticari açıdan etkili bir şehir olması nedeniyle Yanya'nın ele geçirilmesi özellikle Yunanistan dışında yaşayan Yunan toplumu tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmıştı⁶⁶.

Yanya'da aylarca savunma yapan Esad Paşa, 32.000 askeriyle birlikte teslim oldu. Yunanistan'ın elinde tuttuğu Türk esirlerin sayısı, 80.000'e ulaştı⁶⁷. Epir'de ele geçirilenler de dikkate alındığında en net verilen Türk esir sayısı, 78.450'dir. Yanya'nın düştüğü günlerde Konitsa, Paramythia, Devinon ve Argyrokastron'da devam eden çatışmalarda 20.000 civarında Türk askeri daha kuşatma altındaydı. Bahsi geçen bölgelerdeki askerler de esir alınırsa Yunanistan'da tutulan Türk askerlerinin sayısının 100.000'e ulaşacağı tahmin ediliyordu⁶⁸. Yanya, Yunanistan'ın kontrolü altına geçmiş ancak Epir bölgesindeki çatışmalar tam anlamıyla sonlanmamıştı. Yanya'nın kuzeyinde keşif yapan iki süvari bölüğü, 2.300 Türk kaçağını daha ele geçirmişti.⁶⁹

Kaynaklarını büyük ölçüde kullanan Yunanistan, Yanya'nın teslimiyle barış görüşmelerinin hızlanacağını düşünüyordu. Osmanlı Devleti, büyük toprak kayıpları yaşamıştı, Yunanistan da savaş öncesi belirlediği hedeflere önemli ölçüde ulaştığı için savaşın bitirilmesine taraftardı. Bunun yanı sıra, savaş sonrasında ortaya çıkan genel yerleşim karmaşasına bir yenisi daha eklendi; zira Yanya'nın kurulması planlanan özerk Arnavutluk'un sınırları içinde yer alacak şehirlerden biri olacağı kamuoyuna duyurulmuştu⁷⁰.

5. Ege Adaları'nın Kaybı

Yunanistan, karadaki ilerleyişiyle eş zamanlı olarak Ege Denizi'nde de işgallerine devam etti. 1 Kasım 1912 tarihi itibarıyla Taşoz, Semadirek, Gökçeada (İmroz), Bozcaada (Tenedos) ve Limni adaları, Yunanistan'ın kontrolüne geçti. Yunan donanması, Çanakkale Boğazı giriş-çıkışını kontrol eder duruma geldi⁷¹. Adaların işgali ile Osmanlı Devleti'nin hem İstanbul hem de İzmir üzerinden Kuzey Ege limanları olan Dedeağaç ve Kavala'ya asker göndermesi engellenmiş oldu.

Akdeniz'deki Girit Adası, konumu itibarıyla çok stratejik bir noktadaydı ve büyük bir Müslüman nüfusa sahipti. Trablusgarp Savaşı'nda yıpranan Osmanlı Devleti, Yunan donanmasının adayı ele geçirmesine engel olamadı. Yunanistan, adadaki egemenliğini arttırmak için hızlı bir teşkilatlanmaya gitti hatta Girit Adası'nda artık Yunan posta pullarının kullanılacağına dair bir kararname yayınlandı⁷².

Kuzey Ege'de ve Akdeniz'de bazı adaları ele geçirse de istediği ölçüde ilerleme kaydedemeyen Yunanistan, Orta Ege'deki adalara yöneldi. Midilli'ye 21 Kasım'da, Sakız'a ise 27 Kasım'da adım attı. Türk ordusu, Yunan kuvvetlerine karşı güçlü bir direnişler gösterdi. Her iki adadaki Türk askeri birlikleri, mevzilerini kaybettiklerinde aşamalı olarak iç kesimlere çekilmiş ve silahlı direnişe devam etmişti⁷³. Türk kuvvetleri, Karyes ve Saint Georges'te Yunan birliklerine saldırdı ancak kayıplar vererek çekilmek durumunda kaldı. Licht'te seksen iki Giritli, kendilerini güvenceye almak için yerel ahaliden Türkleri kaçırdı ve hakim tepeleri ele geçirmek için mücadele etti. Çatışmalar sırasında on beş Türk öldürüldü ve Giritlilerin liderliğini yapan kişi⁷⁴ de yaralandı⁷⁵. Doğruluğu teyit edilemeyen bir gazete haberine göre; "Sakız Müftüsü ve Müslüman cemaatin önemli isimleri, Yunan Hükümeti'ne bir telgraf göndererek yetkililerin ve birliklerin davranışından dolayı minnettar olduklarını ve

⁶⁶ "Esad Pasha's Surrender", *The Scotsman* (1860-1920), 7 March 1913; "Greeks Take Janina After Gallant Defense", *Los Angeles Times* (1886-1922), 7 March 1913.

⁶⁷ "80.000 Turkish Prisoners", *The Irish Times* (1874-1920), 7 March 1913; "Esad Pasha's Surrender", *The Scotsman* (1860-1920), 7 March 1913.

⁶⁸ "100.000 Turkish Prisoners", *The Irish Times* (1874-1920), 8 March 1913.

⁶⁹ "Greeks Take Janina After Gallant Defense", *Los Angeles Times* (1886-1922), 7 March 1913.

⁷⁰ "Greeks Take Janina After Gallant Defense", *Los Angeles Times* (1886-1922), 7 March 1913.

⁷¹ "The Greek Objective", *The Manchester Guardian* (1901-1959), 1 November 1912.

⁷² "Greek Stamps in Crete", *The Scotsman* (1860-1920), 2 November 1912.

⁷³ Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 64.

⁷⁴ Verinin alındığı kaynakta kişi adı geçmemektedir.

⁷⁵ "Future Fighting: Greek Accounts of Turkish Defeats", *The Irish Times* (1874-1920), 16 December 1912.

bağlılıklarını coşkuyla ifade ettiklerini açıkladılar. Ayrıca adadaki Yahudi cemaatinden de benzer bir telgraf gönderildi.” yazılmıştı⁷⁶. Adadaki Türk ve Yunan birlikleri arasındaki şiddetli çatışmaların sürdüğü bir dönemde yayımlanan bu tür haberler, kamuoyunda belirli bir algının oluşturulmak istendiğini düşündürmektedir.

Sakız Adası’nda Yunan askerlerine ateş eden sivil Türklerden öldürülenler olmuş, ayrıca 300 civarında sivil de tutuklanmıştı. Bunun haricinde tüm Türk sivil memurlar tutuklanarak Yunanistan’a gönderildi. Sakız Adası’nın yerel halkı ve Yunan askerleri tarafından Müslüman kadın ve çocuklara yönelik kötü muamelelerde bulunduğu yönünde çeşitli bildiriler mevcuttu. Türk ailelerine ait kimi evler ve depolar kasten yakıldı. Şikâyet edenler tutuklanarak sürgün edildi. Hacı İdris Camii, kışlaya dönüştürüldü ve camide bulunan kutsal eşyalar ayaklar altına alınarak camiye bağlı türbe, Yunan askerleri tarafından yıkıldı. Müezzîn Hilmi Efendi, camiden çıkartılarak ağır şekilde dövüldü ve ardından gemiye bindirilerek Atina’ya sürgün edildi. Saati ve zinciri Yunan komutan tarafından zorla alınmış, parasına Liman Başkanı tarafından el konulmuştu. 3.000 Yunan askeri, topraklarla birlikte adanın iç kesimlerine doğru ilerlemeye devam etmiş ve Türk kuvvetlerine bir saldırı gerçekleştirmeyi planlamışlardı. Adadaki bu gelişmeler üzerine İzmir valisi, Sakız Adası’ndaki Türk ahaliye daha insani muamele edilmesi için İngiliz makamlarına resmi yazı gönderdi⁷⁷.

Midilli Adası, 21 Aralık’ta Yunan kuvvetlerine teslim oldu. Adanın teslimi sırasında ele geçirilen 1.700 Türk esiri, Mithymna limanından Makedonya kruvazörü ile Yunan ana karasına götürüldü⁷⁸. Bir ay süren mücadelelerden sonra Sakız Adası, 3 Ocak’ta Yunanistan’ın egemenliğine geçti. Bir başka ada olan Sisam’a ise Yunan kuvvetleri, 13 Mart 1913’te çıkabildiler⁷⁹.

I. Balkan Savaşı döneminde Osmanlı donanması ciddi bir varlık gösteremedi. Donanmanın öne çıkan en önemli başarısı, Çatalca hatlarının savunulmasıydı. Donanmaya bağlı gemiler, yüzen bir ağır topçu mevziisi şeklinde hizmet ederek düşmanı bölgeden uzak tutmaya çalıştı. Donanmanın bir diğer başarı, hafif kruvazör Hamidiye’nin Ege ve Akdeniz’deki faaliyetleriydi. Rauf Bey komutasındaki Hamidiye, Mecidiye ve üç muhrip gemisi, Çanakkale Boğazı girişini tutan Yunan filosuna yakalanmadan 22 Kasım 1912’de Ege Denizi’ne çıkış yaptı.⁸⁰ 15 Ocak 1913’te Kiklad Adaları’ndaki Syra limanında demirli olan yardımcı kruvazör gemisi Makedonya’yı batırdı. Mecidiye, İstanbul’a geri döndü⁸¹, ancak Hamidiye kruvazörü buradan Beyrut ve Port Said’e doğru yol almaya devam etti. Doğu Akdeniz’de batırılma tehlikesi yaşamaksızın dolaşabilmesi, Yunanları büyük ölçüde endişelendirdi. Hamidiye kruvazörünü bulup yok etmek için birçok deneme yaptılar, ancak başarılı olamadılar.⁸²

Hamidiye kruvazörü, Balkan Savaşları boyunca denizlerde sürekli hareket halindeydi ve nerede görüleceği konusunda kimsenin fikri yoktu. 7 Mart 1913’te İyon Denizi’ne giren Hamidiye kruvazörü, Sırp birliklerini taşıyan birkaç Yunan nakliye gemisiyle karşılaştı ve üçünü batırdı⁸³. Sırp askerlerinin Karadağ limanlarına sevk edildiği dönemde alınan tüm tedbirlere rağmen Hamidiye kruvazörü, Yunan bandralı Leros gemisini de batırdı.⁸⁴ I. Balkan Savaşı’nın son günlerinde Hamidiye kruvazörünün kaptanı ve tayfasıyla esir alındığına dair söylentiler dolaşmışsa da gerçeği yansıtmamaktadır. Hamidiye’nin Ege ve Akdeniz’deki faaliyetleri, Osmanlı Devleti için Balkanlardaki çatışmalar devam ederken büyük moral kaynağı oldu.

⁷⁶ “Future Fighting: Greek Accounts of Turkish Defeats”, *The Irish Times* (1874-1920), 16 December 1912.

⁷⁷ TNA, FO 195/2438, *Occupation of Scio by Greek Troops*, 17 December 1912.

⁷⁸ “Greek Successes: Turks Repulsed in Epirus”, *The Scotsman* (1860-1920), 23 December 1912; Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 64.

⁷⁹ Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 64.

⁸⁰ *Balkan Harbi Kronolojisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1999, s. 75.

⁸¹ “Turkish Cruiser’s Daring Feat”, *The Scotsman* (1860-1920), 16 January 1913.

⁸² Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 65.

⁸³ “The Balkan War”, *South China Morning Post* (1903-1941), 8 March 1913.

⁸⁴ Andonyan, *Balkan Harbi Tarihi*, s. 320.

6. Savaşı Bitirme Girişimleri

Osmanlı Devleti'nin cephelerdeki askerî durumu son derece olumsuzdu ve savaşı kazanma yönündeki umutları büyük ölçüde tükenmişti. Devlet idarecileri, ateşkes yapabilmek için uygun şartları gözetmeye başladılar. Savaşın başından beri İngiltere, bölgedeki olayları an be an takip ediyordu. Askerî temsilcilerin ve elçiliklerin gönderdiği telgraflar sayesinde cephelerdeki gelişmelerden haberdardı⁸⁵. İngiltere, barış görüşmelerinin Londra yapılmasını öneren arabuluculuk teklifini Osmanlı Devleti'ne iletti. İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey ile yüz yüze temas kurulabilme imkanının olacağı düşünülerek teklif kabul edildi. Vakit kaybetmeden Londra'daki barış görüşmelerine katılacak heyetin belirlenmesine başlandı. Osmanlı Devleti'ni Tefvik Paşa, Almanya Büyükelçisi Osman Nizami Paşa ile Ticaret ve Nafia Nazırı Reşad Paşa'dan oluşan üç kişilik heyetin temsil etmesi kararlaştırıldı⁸⁶.

Balkan sorununa çözüm bulmak ve hatta mümkünse savaşı bitirmek gayesiyle 17 Aralık 1912'de Londra'da "Büyükelçiler Konferansı" toplandı. Konferansın temelde iki gündem maddesi vardı: 1. Balkan Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında barış çareleri aramak ve sınır sorunlarını çözmek, 2. Osmanlı Devleti'nden koparılan toprakların paylaşılmasıyla ilgili olarak büyük devletleri karşı karşıya getiren anlaşmazlıkları çözmek⁸⁷.

Balkan Devletlerini temsil eden komite, Müttefik Devletlerin Barış Delegasyonlarına ve Londra'daki Büyük Güçlerin elçiliklerine, Ege Adaları'nın geleceği hakkındaki görüşlerini içeren bir yazı gönderdi. Yazıda, Ege Adaları'nın Yunanistan Krallığı'na dahil edilmediği sürece sorunun adil veya kalıcı bir çözüme kavuşturulacağına dair bir inançlarının olmadığını belirttiler. Osmanlı toplumunun diğer bölgelerinde sorunları karmaşık hale getiren nüfus karışımının adalarda yok denecek kadar az olduğu ve Yunanistan ana karasıyla birleşmenin coşkuyla karşılanacağı üzerinde duruldu. Özerklik benzeri yarı çözümlerin var olan sorunları arttırmasının kaçınılmaz olduğu, Osmanlı Devleti'nin bir deniz gücü olmadığı, aksine Yunanistan'ın her zaman büyük bir denizci nüfusa sahip olduğu ve sürekli gelişme kaydettiği ifade edildi. Uzunca bir rapor olan bu metinde benzer cümlelerle çoğu zaman Osmanlı Devleti küçümsenerek Ege Adaları'nın kendilerinde kalması gerektiği ön plana çıkarılmaktaydı⁸⁸.

Büyük Güçler, Osmanlı Devleti'ne bir nota göndererek sorunun barışçıl yollarla çözülmesini ve savaşın daha fazla sürdürülmemesini istediler. Balkan Devletleri'nin beklentilere cevap veren mahiyette olan notaya Osmanlı Devleti, tereddütlü yaklaştı. Osmanlı Devleti'nin tutumu karşısında Balkan Devletleri'nin temsilcileri, kendi aralarında yapmış oldukları istişareler neticesinde konferansı sona erdirmeye ve ateşkesi feshetmeye niyetlendiler. Stratejik bir hamle yaparak, Büyük devletlerin göndermiş olduğu notanın Osmanlı Devleti'ni geri adım atmaya ikna edip etmeyeceğini görmek istiyorlardı. Osmanlı devlet idarecileri eğer oyalayıcı bir taktiğe başvurulursa görüşmeler kesilecek ve askerî makamlara ateşkes şartları gereği gerekli olan dört günlük bildirim süresinin dolmasının ardından yeniden savaş halinin başlaması talimatı vereceklerdi⁸⁹.

Balkan temsilcileri arasında ve hatta bazı diğer çevrelerde de Osmanlı Devleti'nin fiili çatışmalar yeniden başlamadan önce geri adım atacağı, eğer Büyük Güçlerin Kolektif Notası alındığında değilse bile muhtemelen ateşkesin sona ermesinden hemen önce geri adım atacağı beklenmekteydi. Ancak beklendiği gibi olmadı ve Osmanlı Devleti savaşa devam kararı aldı. Savaşa devam etmek, Osmanlı Devleti için yeni kayıpları beraberinde getirdi, hatta Edirne, 26 Mart 1913'te elden çıktı⁹⁰.

Konferans devam ederken Osmanlı Devleti, yakın gelecekte Edirne'yi kaybedeceğini bilmiyordu ancak Balkan Devletleri'nin de öyle hemen barış yapalım niyetleri yoktu. Mart başında Büyükelçiler,

⁸⁵ TNA, ADM 116/1189, *Balkan War*, 1912-1913.

⁸⁶ Greek Checks Turk", *The Washington Post* (1877-1922), 6 December 1912.

⁸⁷ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 440.

⁸⁸ "The Turkish Islands in Aegean", *The Times*, 31 December 1912.

⁸⁹ "The Chances Of Peace", *The Times*, 15 January 1913.

⁹⁰ Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s.89; Haluk Harun Duman, *Balkanlara Veda*, Duyap Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 309.

Londra’da iki konferans daha düzendirler. Balkan Devletleri’nin Osmanlı Devleti’nden savaş tazminatı almakta ısrar etmesi nedeniyle, barışın sağlanması konusunda ilerleme kaydedilemedi⁹¹. Müttefik Balkan Devletleri, Büyük Güçlerin sunmuş olduğu arabuluculuk teklifine yanıt vermekte istekli değillerdi çünkü galip durumda oldukları savaşı koşulsuz şekilde sonlandırmak istemiyorlardı⁹². Yunanistan özelinde ise durum biraz daha farklıydı. Yunanistan, ateşkes görüşmelerini katılmayı reddetmişti çünkü Yanya kalesinin kuşatmasıyla meşguldü ve burayı almadan masaya oturmak istemiyordu⁹³. İlâveten, 80.000 civarındaki Türk esiri için halihazırda 1,5 milyon dolar para harcadığını belirten Yunanistan, tazminat ödenmesinin tartışma konusu olamayacağını sıklıkla dile getiriyordu⁹⁴.

Nisan ayının sonlarına doğru hedefledikleri toprak genişlemesini büyük oranda gerçekleştiren Balkan Devletleri, Büyük Güçler’in arabuluculuk teklifini kabul ettiler. Lakin tazminat, Ege Adaları ve sınır konularındaki iddialarından vazgeçmiyorlardı⁹⁵. Yaşanan aksaklıklar ve Balkan Devletleri’nin mağlup durumdaki Osmanlı Devleti’nden daha çok toprak koparmak istemeleri gibi gerekçelerle Londra’daki konferansın üzerinden yaklaşık 6 ay geçtikten sonra antlaşma imzalanabildi. 30 Mayıs 1912 tarihinde imzalanan Londra Antlaşması’yla I. Balkan Savaşı resmen sona erdi⁹⁶. Midye-Enez hattı olarak kabul edilen sınırın batısında kalan Edirne, Kırklareli, Babaeski, Lüleburgaz ve Uzunköprü dahil tüm Trakya toprakları, Osmanlı Devleti’nin elinden çıktı⁹⁷. Coğrafi alan olmasının dışında iktisadi olarak da çok büyük önem arzdan bu toprakların elden çıkışı, Osmanlı Devleti adına ağır bir kayıptı.

Balkan Devletleri, Osmanlı Devleti’nden kopardıkları toprakları kendi aralarında paylaşamayınca ikinci bir savaş patlak verdi. Savaştan en kârlı çıkan devlet olduğu düşünülen Bulgaristan’a karşı Romanya, Yunanistan ve Karadağ kendi aralarında yeni bir ittifak yaptılar. Kaynaklarını büyük oranda tüketen Bulgaristan, birkaç ay öncesinde birlikte savaştığı devletlere karşı mağlubiyet yaşayacak ve barış istemek zorunda kalacaktı⁹⁸. Osmanlı Devleti açısından II. Balkan Savaşı, kaybedilen toprakların bir kısmını geri alma yönünde önemli bir fırsat yarattı. Bulgaristan’ın içinde bulunduğu durumdan istifade ederek Midye-Enez hattının batısına geçen Türk ordusu, Meriç Nehri sınır olacak şekilde 22 Temmuz 1913 tarihi itibarıyla Edirne dahil Doğu Trakya topraklarını geri aldı⁹⁹.

Osmanlı Devleti’nin askeri durumu iyi değildi ancak buna rağmen Edirne’yi geri alabilmişti ve sınırlarını genişletmeye devam edebilirdi. Yunan hükümeti de yeterince yıpranmıştı ve Balkan ittifakının bozulduğu bir dönemde Osmanlı Devleti ile birebir savaşmak istemiyordu. Elde ettiği kazanımları korumak için hızlı bir şekilde barış görüşmelerine geçme niyetindeydi. Yunanistan, Osmanlı Devleti ile ateşkes yapılabilirliği konusunda irtibat kurdu. Osmanlı Devleti ise Bulgaristan ile barış görüşmeleri biter bitmez Yunanistan’la masaya oturacağını bildirdi. Yunanistan ile yapılacak görüşmeler için Reşid Bey görevlendirildi. Reşid Bey, Ekim ayının başında Atina’ya ulaştı ve resmi temaslara başladı¹⁰⁰. Yunanistan ile savaşın resmen bitmesi, 14 Kasım 1913’te imzalanan Atina Antlaşması ile gerçekleşti¹⁰¹.

⁹¹ “The Balkan War”, *South China Morning Post* (1903-1941), 8 March 1913.

⁹² “State of the War”, *South China Morning Post* (1903-1941), 10 March 1913.

⁹³ “Graeco-Turkish War”, *Weekly Irish Times* (1876-1920), 22 March 1913.

⁹⁴ “Hundred Thousand Turks Held By The Greeks”, *The Globe* (1844-1936), 8 March 1913.

⁹⁵ “The War”, *South China Morning Post* (1903-1941), 24 April 1913.

⁹⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 441.

⁹⁷ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı*, Cilt 3 Kısım 2, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 313.

⁹⁸ Kurnaz Şahin, *Balkan Savaşları ve Türkiye (1912-1913)*, s. 288.

⁹⁹ Sezai Öztaş, “II. Balkan Savaşı’nda Doğu Trakya’nın Bulgar İşgalinden Kurtarılması”, *Humanitas*, INCSOS VIII Özel Sayısı, 2023, ss. 279-295.

¹⁰⁰ “Turkey and Bulgaria”, *The Scotsman* (1860-1920), 29 September 1913.

¹⁰¹ Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 126.

Balkan Devletleri, Osmanlı Devleti'ni Doğu Trakya hariç tüm Balkan coğrafyasından savaş yoluyla çıkarmış oldular ancak bu durum, beraberinde yeni sorunları tetikledi. Nitekim, I. Dünya Savaşı'nın yakın nedenlerinden biri olarak Balkan Savaşları gösterilmektedir¹⁰².

7. Türk Esirleri'nin Durumu

Balkan Savaşları'nda Yunan işgalleri, yabancı basında dikkatle takip edilmişti. Yabancı basın, Yunan ordusunun nasıl ilerlediğinin yanında Osmanlı Devleti'nden esir alınan Türk askerlerinin mevcudunu da takip etmişti. Esir alınan askerlerin nerelerde tutulduğunu ve hangi şartlarda yaşadığını elde ettikleri bilgiler ışığında kendi toplumlarına paylaştılar. Bu başlıkta gazetelerde paylaşılan bilgilere öncelik verilmek suretiyle Yunanistan'da esaret yaşayan Türk esirlerinin durumu aktarılmaya çalışılacaktır.

Yunan yetkililerin verdiği bilgiye göre; 7 Mart 1913 tarihi itibarıyla Teselya, Epir ve Ege Adaları'nda yapılan savaşlarda Yunanistan, Osmanlı Devleti'nden 78.450 Türk askerini esir almıştı. Farklı bölgelerde devam eden savaşlar sonrasında bu sayının 100.000'e ulaşacağı öngörülmüyordu¹⁰³. Hem yerli hem de yabancı birçok kaynaktan, yaklaşık 80.000 Türk askerinin Yunanistan tarafından esir alındığı konusunda genel bir görüş birliği bulunmaktadır. Yunan makamları, Türk esirlerinin sayısının her ne kadar 100.000'e ulaşacağını öngörse de bunun gerçekleşip gerçekleşmediğini teyit edemiyoruz lakin esir sayısındaki değişimden bahsedilebiliriz. Yunanistan'da esaret yaşayan 10.000 civarındaki Türk askeri, sağlıksız koşullar ve kasti nedenlerle hayatını kaybetti. 2 Temmuz 1913 tarihi itibarıyla vefat edenleri sayısı, 15.000'e ulaştı. Ayrıca Osmanlı ordusunda savaşmasına rağmen farklı milletlerden olduğu gerekçesiyle 15.000 asker, memleketlerine gönderildi. 1913 yılının yaz aylarına gelindiğinde Yunanistan'ın elinde bulunan Türk esirlerinin sayısı 50.000'e düştü. 14 Kasım 1913'e gelindiğinde tespit edilebilen Türk esirlerinin sayısı 41.079'du¹⁰⁴.

Türk esirleri, Yunanistan'ın farklı bölgelerindeki kamplarda tutuldu. Kamp alanları tercih edilirken askerlerin rütbeleri, konaklama imkanları ve güvenlik kaygıları gibi etmenler dikkate alındı. Deniz kenarında bulunan kamplar: İthaki, Kefalonya, Korfu, Lefkada, Makroniso, Poros, Zakynthos. Denize yakın bölgelerdeki kamplar: Egeo, Edipso, Halkida, Kalamata, Kiparissia, Korint, Lutraki, Misolongi, Monemvasia, Nafplio, Navpakto, Patra, Pilos, Stilida, Trikeri, Volos. Liman olan yerleşim yerlerindeki kamplar: Amaliada, Argos, Gargalianos, Lamia, Pargos. Denize uzak iç bölgelerdeki kamplar: Agrinio, Kardiça, Tripoliçe¹⁰⁵.

Esirlerin konaklamasında boş binalar, depolar, kullanılmayan okul ve fabrikalar tercih edildi, ancak duruma göre boş bir alanda sadece çadırlarda tutulan esirler de vardı. Gerekli görülen hallerde adalar üzerindeki kaleler de esirlerin iskânı için kullanıldı. Bu çerçevede Lefkada Adası'ndaki Santa Maura kalesine 500 asker yerleştirildi¹⁰⁶.

Esaret yaşayan sadece Türk askerleri değildi. Yunan hükümeti tarafında yerlerinden edilen sayısız miktarda yerel halk da esaret koşullarında hayat sürmek zorunda kaldı. Korfu Adası'ndaki kışlalar ve kalelerde 4.000 Türk ahalî tutulmaktaydı. Delvinon ve Argyrocastron (Ergiri) başta olmak üzere 30 farklı köyden aralarında kadın ve çocuklarında bulunduğu toplam 7.000 Türk mülteci, Korfu'ya getirildi. Gelenlerin çok azı otellere yerleştirildi. Birkaç mültecinin kendilerini geçindirecek maddi imkânı olsa da büyük çoğunluğu bakıma muhtaç durumdaydı¹⁰⁷.

Selanik ve Yanya kuşatmalarında esir alınan Hasan Tahsin Paşa, Galip Paşa, Esad Paşa ve birkaç üst rütbeli komutana ayrı muamele yapıldı. Hasan Tahsin Paşa ve Galip Paşa'nın da içinde bulunduğu birkaç komutan, Atina'nın güneyinde yer alan ve sahil bölgesi olan Phalerum'daki Aktaion Oteli'nde konaklamışlardı. Paşalar, savaş sürecinde iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilere ve esirlerin

¹⁰² Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 443-446.

¹⁰³ "Hundred Thousand Turks Held By The Greeks", *The Globe* (1844-1936), 8 March 1913.

¹⁰⁴ Arslan, *Balkan Savaşları Sonrasında Yunanistan'da Kalan Türk Esirler Meselesi*, s. 256-257.

¹⁰⁵ Esra Özşüer, "I. Balkan Savaşında Yunanistan'da Esir Düşen Müslüman Türkler", *Uluslararası Türk Savaş Esirleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Sultanbeyli Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. 428.

¹⁰⁶ "The Capture of Preveza", *The Scotsman* (1860-1920), 5 November 1912.

¹⁰⁷ "Turkish Prisoners at Corfu", *The Scotsman* (1860-1920), 24 December 1912.

durumuyla ilgili konulara müdahil olmuşlardı. Üst düzey komutanların şehir içinde muhafız olmaksızın dolaşmalarına izinleri verilmişti. Galip Paşa, Başbakan Venizelos'u ziyaret etmek ve savaş esirlerinin bazı taleplerini şahsen iletmek üzere randevusuna giderken Atina'da kalabalık bir grup tarafından sözlü saldırıya uğradı. Polis olaya müdahale etmiş ve Galip Paşa'ya Başbakan'ın makamına kadar eşlik etmişlerdi. Olaydan haberdar olan Başbakan, durumdan rahatsız olduğunu belirterek kendisine üzüntülerini ilettiler. Gazetelerde kalabalığın yapmış olduğu taşkınlık eleştirilmiş ve böyle bir olayın tekrar yaşanmaması temennisinde bulunulmuştu¹⁰⁸.

Esad Paşa, Atina'nın kuzeyindeki Kfisla bölgesinde kalıyordu. Mora Yarımadası'nda Tripoliçe'de tutulan üst düzey komutanların durumları da iyiydi. Üst rütbeli az sayıdaki komutanlar haricindekilerin yaşam koşulları hakkında iyi şeyler söylemek pek mümkün değildi. Makedonya topraklarında Bulgar ve Yunan kuvvetlerinin Türk esirlerine ve yerel halka yaptıkları vahşet, yabancı basında sıklıkla yazılmıştı. Dövülenler, evleri ve işyerleri yağmalananlar, hakarete uğrayanlar, haksız yere tutuklanıp işkence edilenler, dünya basınının gündemindeydi. The Manchester Guardian gazetesinin 5 Aralık 1912 tarihli sayısında yapılan katliam ve zulümlere dair birçok örnek verildi. Bunlardan üç tanesi: "Yunan askerleri, bir Türk askerini arayıp buldu ve tüfek dipçikleriyle saatlerce dövdü. Türk askeri kendilerini protesto edince onu öldürdüler.", "Yahudi evlerine zorla giren ve Müslüman nüfustan zorla para toplayan yerel askerler.", "Bir Bulgar askeri, dar bir sokakta karşılaştığı bir Türk askerini herhangi bir gerekçe olmaksızın vurdu."¹⁰⁹ Tripoliçe'de yaşam koşullarının ağırlığı nedeniyle 4.500 esirden 1.550'si hayatta kalabildi¹¹⁰. Yunan yetkililerinin Türk esirlerinin durumdan haberdar olmamaları mümkün değildi, ancak belki de kasten görmezden geliniyordu.

Esirlerin durumu dünya medyasında sıklıkla gündeme gelip farklı ülkeler tarafından irdelenmeye başlayınca Yunan resmi makamları bir açıklama yapmak zorunda kaldılar. Yunanistan Savaş Bakanlığı Kurmay Başkanı Albay Contoyannis, Yunan Kızılhaç Derneği Başkanı'na Türk esirlerine gösterilen muamele hakkında Aralık ayı sonunda bir rapor sundu. Rapora göre:

"Yunan makamlarının karşı karşıya kaldığı sorun oldukça zordu çünkü Makedonya'da kalan esirler hariç tutulduğunda bile 51.000 subay ve askerin taşınması ile bakımlarının yapılması gerekiyordu. Bu esirlerin büyük bir kısmı hasta, hatta bazıları bulaşıcı hastalıklardan mustaripti. İzlenen temel ilke, Yunan subay ve askerlerle tam bir eşitlik sağlamaktı. Geçen ayın 18'inde yayınlanan bir genelgeyle, subay ve astsubaylara şu ödeneklerin tahsis edilmesi kararlaştırıldı: Tuğgeneraller ve albaylar aylık 544.90 frank; yarıbaylar 447.90 frank; yüzbaşılar 287 frank; teğmenler 170.50 frank; asteğmenler 151.20 frank; günlük ödeme olarak çavuşlar 0.80 ve 0.70 frank; onbaşılar 0.55 frank; erler ise 0.45 frank. Yemek masrafları bu miktardan düşülüyor ancak erlere ek olarak ekmek ödeneği veriliyor. Başka bir genelge, esirlerin giyim konusunda Yunan askerleriyle aynı şartlarda muamele görmesini öngörüyor. Subaylar söz konusu olduğunda M. Venizelos, subaylara "olağanüstü ve alışılmadık" olarak nitelendirdiği bir hoşgörülle muamele edilmesini emretti. Suç isnadı bulunmayan subaylar; Patras, Tripolis, Pyrgos, Chalcis ve Kalamata gibi en hoş tatil beldelerine gönderildiler ve otellerde veya kamu binalarında barındırıldılar. Üst düzey subaylar, Yunanistan'ın en lüks oteli olan Phalerum'daki Aktaion Sarayı'na yerleştirildi. Binlerce esirin taşınması sırasında yaşanan zorluklar oldu. Bu operasyonun mümkün olduğunca hızlı ve konforlu olması için özel önlemler alındı ve herhangi bir şikâyet veya protesto duyulmadı. Erlerin barındırılması için alınan önlemler de en az bunun kadar mükemmeldi. Erler, Yunanistan'ın en sağlıklı kasabalarındaki yeni kışlalara ve hatta Korfu'daki Harp Okulu'na yerleştirildiler. Hiçbir iş yapmaya zorlanmadılar ancak özel izin almaları koşuluyla, istedikleri şartlarda özel kişilerin yanında çalışma özgürlüğüne sahiptiler. 302 esir bu imkândan yararlandı. Hastalık söz konusu olduğunda, çiçek hastaları derhal izole edildi. Askeri hastanelerden gelen raporlar, dizanteri ve zatürreyle başarılı bir şekilde mücadele edildiğini ve hasta sayısının belirgin şekilde azaldığını gösteriyor.

¹⁰⁸ "Turkish Officer Hooted in Athens", *The Manchester Guardian* (1901-1959), 29 November 1912.

¹⁰⁹ The Allied Troops in Macedonia", *The Manchester Guardian* (1901-1959), 5 December 1912.

¹¹⁰ Özşüer, *I. Balkan Savaşında Yunanistan'da Esir Düşen Müslüman Türkler*, s. 429.

Diğer dikkat çekici önlemler arasında, Türk yetkililerin ve yaşça çok genç veya çok yaşlı askerlerin serbest bırakılarak devlet masrafiyle Türkiye'ye gönderilmesi yer alıyor. Savaş Bakanlığı, esirlerin dilekçelerinin ve yazışmalarının kolaylaştırılması için Türkçe bilen tercümanlar tutmuştur. Esirlerin durumunu kolaylaştırmak için halktan gelen yardımlara müsaade edilmiştir. Her gün sivil kişilerden esirleri ziyaret edenler oluyor ve onlara hediyeler getirerek ihtiyaçlarını soruyorlardı. Esirlerin bulunduğu her kasabanın sakinleri, onların içinde bulunduğu durumu ve mağlubiyetlerini hafifletmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu, misafirperverliğin hala Yunanların en büyük erdemlerinden biri olduğunu kanıtlar niteliktedir.”¹¹¹.

Yunanistan Savaş Bakanlığı tarafından tutulan bu raporda doğru verilen bilgiler elbette vardır ancak fazla duygusal ve iyimser bir yaklaşım sergilenmiştir. Zira Türk yetkililerin ve kimi askerlerin devlet masraflarıyla Osmanlı Devleti'ne teslim edilmesi fazlaca abartıdır çünkü Selanik'te mülteci pasaportlarıyla kaçma girişimini engellemek için şehirdeki esirler, başka bölgelere gönderilmişlerdi. Esirler, eğer serbest bırakılıyorsa onlara neden Selanik'te engel olunmuştu?

İngiliz Muhafazakâr Parti üyesi Walter Edward Guinness, Balkanlarda yaşananlarla ilgili olarak Parlamento'da Dışişleri Bakanlığı'na 6 adet soru yöneltti. Bu sorulardan bazıları doğrudan Yunanistan'la ilgiliydi:

- “1. Prizrend'in işgalinden sonra Sırp birliklerinin evleri ateşe verdiği ve dışarı kaçan erkek, kadın ve çocukları vurduğuna dair herhangi bir resmi bilgiye sahip olup olmadığını ve çeşitli mültecilerin bu katliamın 500 ila 600 kişi arasında olduğunu tahmin ettiklerinin doğruluğunu sordu.
2. Sırp birliklerinin Lyuma şehrini işgal ettiğinde kadın ve çocukları birbirine bağlayıp petrolle ıslattıktan sonra ateşe verdiği ve birçok erkeği soyup süngülerle öldürdüğüne dair herhangi bir resmi bilgiye sahip olup olmadığını ve bu şekilde ölenlerin toplam sayısının 500 ila 600 arasında olduğu tahmininin doğruluğunu sordu.
3. Selanik Başkonsolosu'ndan, 78 Türk savaş esirinin birbirine bağlanıp Vardar Nehri'nde boğulduğu iddiasına dair herhangi bir rapor alınıp alınmadığını sordu.
4. Yunanların Priştine'de birçok Arnavut'u katlettiğine ve Karaferya'nın en önemli Arnavut ve Kvitied Vilech sakinlerinden birçoğunu sözde askeri mahkemelerde yargıladıktan sonra idam ettiğine dair herhangi bir resmi bilgiye sahip olup olmadığını sordu.
5. Balkan Müttefiklerinin “Vahşetlerini Yayınlama Komitesi”nin raporuna dikkat çekilip çekilmediğini ve bu raporda, Seres'te gerçekleşen bir katliamın en düşük tahminle 1.000 Türk'ün ölümüne neden olduğunun belirtildiğini ve bunu doğrulayan herhangi bir bilginin alınıp alınmadığını sordu.
6. Yine Balkan Müttefiklerinin “Vahşetlerini Yayınlama Komitesi”nin raporunda; Strumulitsa'nın işgalinin ilk 48 saatinde Bulgar birliklerinin 34 Müslüman'ı katlettiği, bunların arasında iki yaşlı ve beş çocuğun bulunduğu, Albay Miloff'un ayrılmasından sonra Bulgar Teğmen Volcheff, Sırp Komutan Ivan Grilbiz, Çete Lideri Tehacel ile dört kişinin bir mahkeme oluşturduğu ve 25 gün boyunca 504 kişiyi çoğunlukla süngüleme veya sakat bırakma gibi korkunç yöntemlerle işkence ettikleri bilgisinin iletilip iletilmediğini sordu. Bu iddiaları doğrulayan herhangi bir konsolosluk raporunun alınıp alınmadığını ve bu tür olaylardan sorumlu olanların cezalandırılmasına dair herhangi bir bilgiye sahip olup olmadığını sordu.”¹¹².

İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey, Mr. Guinness'ın sorularına toplu yanıt vererek “*Prizredi, Lyuma, Vardar ve Priştine ile Karaferya'da meydana geldiği iddia edilen olaylarla ilgili ilk dört soru için bu iddiaları doğrulayan herhangi bir resmi kaynaktan bilgi almadım. Seres ve Strumnitza'da*

¹¹¹ “The Turkish Prisoners in Greece”, *The Scotsman* (1860-1920), 24 December 1912.

¹¹² “Atrocities in the Balkans”, *The Manchester Guardian* (1901-1959), 14 February 1913.

gerçekleştiği iddia edilen vahşetlerle ilgili son iki soruya gelince, bahsedilen Komite'nin raporu dikkatime sunulmadı. Ancak kişisel bilgiye dayanmamakla birlikte, esas olarak aynı ifadeleri içeren konsolosluk raporları aldım. Sayın milletvekili, 21 ve 26'ncı günlerde kendisine verdiğim yanıtlardan bu raporlar üzerine aldığım önlemlerin farkında olmalıdır. Benzer raporlar bana ulaştığında ve bunların ispatlanabilir oldukları görüldüğünde benzer adımlar atacağım ancak bu bağlamda, 28'inci günde sayın milletvekiline verdiğim yanıtta yaptığım açıklamaları hatırlatmak isterim.” diyecektir. Konuşmalar karşılıklı devam edecektir fakat Sir E. Grey, sorulara kaçamak cevaplar vermiştir: “Savaş devam ederken, savaş alanı olan ve üzerinde hiçbir kontrolümüz olmayan bir bölgede herhangi bir kesimden gelen suçlamaları araştırma görevini üstlenmemiz imkansızdır.” gibi cümlelerle kendilerinin hiçbir sorumluluğu ve yaşananlarda dahil olmadığını belirterek konuşmayı sonlandırmıştır¹¹³.

Türk esirlerine yapılan zulüm, Yunanistan'ın kendi gazetelerinde dahi işlenmişti:

“Yunanlı askerler tarafından Makedonya’da yaşlı erkeklerin kulak, burun ve kafalarının kesildiği, kadın ve kızlara tecavüz edildiği, ellerine geçirdikleri asker, memur ve mülkî amirleri esir kamplarına gönderdiği bilgileri vardır. Yunan askerleri, öldürdükleri sivil ve askerleri sokak ortasında bırakmaktadırlar. Bu şekilde halkın korkmasını sağlayarak kendilerine mukavemet etmelerini önlemeye çalışıyorlardı. Kendi dinlerini yaşamakta her zaman serbest bırakılmış Yunanlı din görevlileri dahi; imamları ve dervişleri katletmekten geri durmuyorlardı.”¹¹⁴.

Türk esirlerinin durumuna dair bahsedilenler sadece kayda geçenler ve yazıya dökülebilenlerdi. Yaşananlara dair çok daha fazlasının olduğu düşünülmektedir. Zor şartlarda yaşayan esirlere sınırlı da olsa destek olmak amacıyla yardım yapanlar olmuştu. Yardımların çoğunluğu teşkilatlı ve sistemli organizasyonlardan geliyordu, ancak az sayıda bireysel yardımlar da vardı. 1912 yılında Uluslararası Kızılhaç Esir Komisyonu kuruldu. Osmanlı Devleti de savaş esirleriyle ilgili olarak doğrudan temas halinde olunabilmesi için Hilal-i Ahmer Cemiyeti bünyesinde 30 Kasım 1912 tarihinde Üsera Heyeti adında bir komisyon kurdurdu. İlgili komisyonların gayretleriyle yardım kuruluşları arasında bağlantı sağlanmış oldu¹¹⁵. Hilal-i Ahmet Cemiyeti, yardım kuruluşlarının en başında ve en çok gayret edenydi. Hastane hizmeti, sağlık malzemesi, doktor ve hemşire görevlendirmesi, cepheden gelen yaralıların İstanbul’a sevk edilmesi, esirlerin haberleşmesi, esir listelerinin oluşturulması, ihtiyaç sahiplerine kıyafet ve para olmak üzere birçok konuda yardımcı oluyordu¹¹⁶. İngiliz Kızılhaç Komitesi, Selanik’teki savaş esirlerinin ve mültecilerin perişan durumu nedeniyle şehirde yardım merkezi açmak için bir ödenek ayırdı. İlgili ödeneğin ihtiyaç sahiplerine konsolosluk üzerinden ulaştırılması sağlanacaktı. Ayrıca gerekli hallerde esirlerin güvenli yer olarak görülen Anadolu ve Mısır’daki yerleşim bölgelerine taşınması maliyetine katkıda bulunmak için de ayrı bir ödenek oluşturuldu¹¹⁷.

Savaşın son günlerinin yaklaşıldığı dönemde tutulan raporlar, çatışma bölgelerindeki yaşam koşullarının ciddi biçimde kötüleştiğini ve sefaletin korkutucu boyutlara ulaştığını ortaya koymaktaydı. Tüm coğrafya, ateş ve kılıcın yıkıcı etkisiyle harap olmuş; binlerce evsiz insan, gidecek bir yer bulamadan yollara dökülmüştü¹¹⁸. Ağabeyi Esat Paşa ile birlikte Yanya müdafaasında bulunan Vehip Bey, Yanya Müstahkem Mevki Komutanlığı vazifesini yürüttüğü dönemde Yunanlara esir düşmüştü. 9 ay esarette kalan Vehip Bey, “Hilale karşı adavetleri o kadar büyüktür ki, icra-yı mezalimde hukuk-ı düvel, hukuk-ı ecanibiyeyi zerre kadar hatıra ve hayale getirmezler” diyerek Yunanların Müslümanlara olan düşmanlığını ortaya koyuyordu¹¹⁹.

¹¹³ “Atrocities in the Balkans”, *The Manchester Guardian* (1901-1959), 14 February 1913.

¹¹⁴ Arslan, *Balkan Savaşları Sonrasında Yunanistan’da Kalan Türk Esirler Meselesi*, s. 259.

¹¹⁵ Özşüer, *I. Balkan Savaşında Yunanistan’da Esir Düşen Müslüman Türkler*, s. 433-435.

¹¹⁶ Mesut Çapa, “Balkan Savaşı’nda Kızılay (Osmanlı Hilal-i Ahmer) Cemiyeti”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, Sayı 1, 1989, s. 91-104.

¹¹⁷ “British Red Crescent Hospital Staff”, *The Scotsman* (1860-1920), 9 December 1912.

¹¹⁸ “Stringent Greek Demands”, *The Times of India* (1861-current), 23 July 1913.

¹¹⁹ Suat Zeyrek, *Birinci Balkan Savaşı Yenilgisinin İç ve Dış Sebepleri*, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 39-40.

8. Türk Esirleri'nin Memleketlerine İadesi

Savaşlarda ele geçirilen esirler, tutuldukları devletler için hem güç hem de kimi zaman yüküdür. Sayıları binlerle ve hatta on binlerle ifade edilen insanların muhafazası, barınması, yeme-içme tedarikinin sağlanması ciddi ekonomik etkileri olan bir konudur. Esir tuttuğunuz askerlerin size karşı savaşılamayacak olması, cephelerdeki askerlerinizi bir nebze rahatlatırken, savaşılmaya hazır kalabalık bir nüfusu beslemek de o denli zordur. Var olan zorlukları azaltmak ve savaş sırasında karşılıklı iyi niyet gösterisinde bulunmak için Türk esirlerinden bir kısmının Yunanistan tarafından bırakıldığı görüyoruz. 21 Nisan 1913'te Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasında bir antlaşma imzalandı. Antlaşma uyarınca, iki ülke arasındaki çatışmalar on gün süreyle durdurulacak ve taraflar ellerindeki savaş esirlerini karşılıklı olarak takas edeceklerdi. Cavid Paşa ve ordusunda görev almış paşalar ile esir ve mültecilerden oluşan 16.000 kişi, Adriyatik Denizi kıyısındaki Avlonya limanından gemilerle gönderilmek için limanın kuzeyinde bulunan Fier'e getirildi. Mülteciler dahil esirlerin birçoğunun sağlık durumu iyi değildi. Sayıca çok fazla hasta vardı ve ağır bir açlık hali görülmekteydi¹²⁰. İlk aşamada 5.000 savaş esirinin iadesi planlanmış olup, bu kişilerin doğrudan Mersin Limanı'na sevk edilmeleri kararlaştırılmıştı¹²¹.

Planlandığı şekilde ilk esir kafilesi yola çıktı ancak Türk esirlerinin iadesine devam edilmedi çünkü hem Osmanlı Devleti'yle harp hali hem de Balkan Devletleri'nin kendi içindeki çekişmeleri Yunanistan için durumu daha karmaşık hale getirdi. Ortaya çıkan belirsizlik ortamı nedeniyle Yunanistan, elinde bulundurduğu savaş esirlerinin serbest bırakılmasını geçici olarak durdurdu¹²². Balkan Devletleri'nin Osmanlı Devleti'nden aldıkları toprakları kendi aralarında paylaşamamalarından kaynaklanan II. Balkan Savaşı, ilkinde göre daha hızlı sonuçlandı. Kesin barışın tesis edilebilmesi amacıyla ikili müzakerelere geçilmiş ve Türk-Yunan barışı, 14 Kasım 1913 tarihinde imzalanan Atina Antlaşması ile resmîyet kazanmıştı.¹²³Sınır, iktisadi ve diğer konular dışında esirlerin karşılıklı iadesi için çalışmalarla hız verildi ve barış antlaşması sonrası esir sayılarının tespiti için cetveller hazırlandı. Osmanlı Devleti'nin hazırladığı cetvele göre sivil ve asker olmak üzere toplam, 39.343 kişi serbest bırakılırken, 41.370 kişi hâlâ esaret hayatına devam etmekteydi. Savaş esirlerinin iadesini sağlamak amacıyla İstanbul ve Pire limanlarından karşılıklı olarak gemiler tahsis edilmiş; sağlık durumu elverişli olmayan esirlerin taşınabilmesi için ise ayrıca 500 yatak kapasiteli bir hastane gemisi görevlendirilmişti¹²⁴.

Esirlerin tamamının memleketlerine ne zaman döndüğüne ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır, çünkü kısa süre sonra başlayan I. Dünya Savaşı, bu konuda önceden yapılan düzenlemeleri büyük ölçüde geçersiz kılmıştır.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin 1352'de Gelibolu üzerinden başlayan Avrupa'daki ilerleyişi, 1699 Karlofça Antlaşması'na dek sürmüş ardından Osmanlı Devleti, duraklama dönemine girmişti. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ve 1789 Fransız İhtilali sonrası Dünya'ya yayılan milliyetçilik akımı, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki varlığını derinden sarstı. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın (93 Harbi) ardından imzalanan Berlin Antlaşması, Balkan uluslarının Osmanlı Devleti'ne yönelik toprak taleplerinin artmasına yol açtı.

1911-1912 yılları arasında gerçekleşen Trablusgarp Savaşı'nın Osmanlı Devleti adına ortaya çıkardığı olumsuz şartları fırsata çevirmek isteyen Balkan Devletleri, kendi aralarında ittifaklar yaptılar ve Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiler. I. Balkan Savaşı olarak geçen dönemde Osmanlı Devleti'ne en çok zararı veren şüphesiz ki Yunanistan oldu. 8 Kasım 1912'de Selanik, Yunan ordusunun eline geçti. Hasan Tahsin Paşa, şehri 16 maddelik bir belgeyi esas alarak teslim etmesine

¹²⁰ "A Second Armistice Made with Turkey", *Toronto Daily Star* (1900-1971), 22 April 1913.

¹²¹ "The Armistice", *The Scotsman* (1860-1920), 23 April 1913.

¹²² "Cable News in Brief", *The Times of India* (1861-current), 27 August 1913.

¹²³ Hall, *The Balkan Wars 1912-1913*, s. 126.

¹²⁴ Arslan, *Balkan Savaşları Sonrasında Yunanistan'da Kalan Türk Esirler Meselesi*, s. 261-262.

rağmen, Yunanlar teslim şartlarına uymadı. Şehrin tesliminde 27.000 Türk askeri esir alındı ve sivil halka şiddet uygulandı. Savaşın devam ettiği günlerde 310.000 nüfusa ulaşan Selanik'te ağır insani kriz yaşandı. Kalabalık nüfus, sağlık sorunları, yetersiz gıda ve kötü yaşam koşulları, esirler ve mülteciler arasında binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden oldu, çok daha fazlası ise göç etmek zorunda kaldı.

Yunanistan'ın Selanik'in dışındaki stratejik hedeflerinden biri olan Yanya, dört aya yakın süren kuşatmanın ardından 6 Mart 1913'te Yunanlar tarafından ele geçirildi. Esad Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri, aylarca süren çatışmalarda düşmana mukavemet gösterse de 32.000 askeriyle esir olmaktan kurtulamadı. Yanya'nın Yunanların eline geçişi, Yunanistan'da büyük bir sevinçle karşılandı hatta Selanik'te bulunan Yunan Kralı, Yanya'nın teslimiyetini "milletimiz için yeni bir şeref" olarak nitelendirdi.

Osmanlı Devleti, karada olduğu gibi denizde de büyük kayıplar yaşadı. Yunanistan, Ege Denizi'ndeki ada işgallerini sistematik biçimde yürütmüş; Taşöz, Semadirek, Gökçeada, Bozcaada ve Limni gibi stratejik öneme sahip adalar, Kasım 1912 itibarıyla Yunan kuvvetlerinin kontrolüne geçti. Ege Denizi'ndeki işgaller, Osmanlı Devleti'nin İstanbul ve İzmir bağlantılı deniz ulaşımını kesmiş ve askeri harekât kabiliyetini önemli ölçüde sınırlandırmıştı. Midilli, Sakız ve Sisam adalarının da Yunanistan'ın kontrolüne geçmesiyle Osmanlı Devleti'nin Ege Denizi'ndeki egemenliğinin sona erdiği söyleyebilir. Adaların işgali sırasında sivil Türk ve Müslüman nüfusa karşı kötü muameleler yapılmış, tutuklamalar, sürgünler ve mülklere el koymalar gerçekleşmişti. Camilerin kışlaya dönüştürülmesi ve kutsal eşyaların tahrip edilmesi gibi olaylar yaşanmıştı. Bu dönemde Osmanlı donanmasından Hamidiye kruvazörünün Rauf Bey komutasında Ege Denizi'nde gerçekleştirdiği başarılı operasyonlar, Türk toplumu için sınırlı da olsa moral kaynağı olmuştu.

Askeri başarısızlıklar nedeniyle Osmanlı Devleti ateşkes istemek zorunda kaldı ve barış görüşmelerinin Londra'da yapılmasını teklif etti. 17 Aralık 1912'de toplanan "Büyükelçiler Konferansı", Balkan Devletleri ile Osmanlı Devleti arasındaki sınır sorunlarını çözmeyi ve toprak paylaşımını düzenlemeyi amaçlamıştı, ancak sonuç alınamadı. Savaşın devamı, Osmanlı Devleti için yıkıcı oldu, her geçen gün yeni toprak kayıpları yaşandı. Osmanlı Devleti, 30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşmasını imzalayarak I. Balkan Savaşı'nı resmen sonlandırdı. Antlaşması hükümleri gereğince Osmanlı Devleti, Midye-Enez hattının batısındaki tüm Trakya topraklarını kaybetti.

Osmanlı Devleti'nden kopardıkları toprakları paylaşamayan Balkan Devletleri, yeni bir savaşa sürüklendi. Balkan Devletleri arasında çıkan savaşı fırsata çeviren Osmanlı Devleti, 22 Temmuz 1913'te Edirne dahil Doğu Trakya toprakları geri aldı. Yunanistan'la 14 Kasım 1913'te imzalanan Atina Antlaşması ile nihai barış sağlanmış oldu.

Balkan Savaşları sonucunda Doğu Trakya dışında kalan Balkan topraklarının tamamı elden çıktı. Aynı zamanda eğitilmiş ve yetenekli büyük bir nüfus da savaşlarda hayatını kaybetti. Hayatta kalanlardan yüzbinlerce Müslüman-Türk nüfus, ağır koşullarda göç etmek zorunda kaldı. Göçe razı olmayanlar, Yunan yönetimi altında yeni bir hayata başladı.

Yaşanan kayıplar, Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve askeri gücünü ciddi biçimde zayıflatmış, toplumda büyük bir travmaya neden olmuştu. Savaşın en çarpıcı sonuçlarından biri, yaklaşık 80.000 Türk savaş esirine yönelik muamelenin yarattığı insani trajediydi. Türk esirler, rütbeleri dikkate alınarak gruplara ayrıldılar ve kendilerine uygun görülen kamplarda esaret yaşadılar. Üst rütbeli az sayıdaki subay dışındaki esirler, son derece güç koşullar altında, asgari insani standartların dahi sağlanmadığı bir yaşam sürmek zorunda kaldı. Makedonya'da Bulgar ve Yunan kuvvetlerinin Türk esirlerine ve yerel halka uyguladıkları vahşet, yabancı basında sıkça yer aldı. Dünya kamuoyunun baskısı üzerine Yunanistan Savaş Bakanlığı, kısmi doğru bilgiler içeren ve esirlere iyi davranıldığını iddia eden bir rapor yayınlamak zorunda kaldı. Gerçekten uzak bilgiler içeren rapor, kimseyi memnun etmedi. Hatta, İngiliz Muhafazakâr Parti üyesi Walter Edward Guinness, Türk esirlerinin durumunu İngiliz parlamentosunda Dış İşleri Bakanı Edward Grey'e sorumak suretiyle Balkanlar'da yaşanan zulmü gözler önüne serdi.

Balkan Savaşları, Osmanlı Devleti'nin yüzyıllardır hakimiyet sürdüğü Balkan coğrafyasındaki etkinliğinin sona erdiği tarihsel bir dönüm noktasıdır. Yaşanan mağlubiyet, devletin çöküş sürecini hızlandırmış ve yaklaşan sonun habercisi olmuştur. Balkanlar'dan Anadolu'ya doğru başlayan göç, Osmanlı Devleti'nin demografik ve fikri yapısını değiştirdi. Anadolu coğrafyasında milliyetçi düşüncelerin güçlenmesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda önemli katkılar sağladı.

Kaynaklar

1. The National Archives -London/UK (TNA)

TNA, ADM 116/1189, *Balkan War*, 1912-1913.

TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 13 November 1912.

TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 24 November 1912.

TNA, ADM 116/1190, *Salonika*, 6 December 1912.

TNA, FO 195/2437, *Occupations of Salonica by the Greeks*, 12 November 1912.

TNA, FO 195/2438, *Occupation of Scio by Greek Troops*, 17 December 1912.

2. Araştırma-İnceleme Eserleri

1897 *Türk-Yunan Harbi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1982.

ANDONYAN Aram, *Balkan Harbi Tarihi*, Türkçesi Zaven Biberyan, Sander Yayınları, İstanbul 1975.

ARSLAN Nebahat Oran ve Fadimana Fidan, "Balkan Savaşları Sonrasında Yunanistan'da Kalan Türk Esirler Meselesi", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/2, 2012, ss. 249-264.

BABANINOĞLU BAYIL Yüksel, "Berlin Antlaşması Sonrasında Balkanlar'da Güvenlik ve Asayiş Meselesi", *History Studies*, 11/3, Haziran 2019, ss. 861-880.

Balkan Harbi Kronolojisi, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1999.

Balkan Harbi'nde Yanya Savunması ve Esat Paşa, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1983.

BAYUR Yusuf Hikmet, *Türk İnkılabı*, Cilt 3 Kısım 2, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

ÇAKMAK Mareşal Fevzi, *Askeri ve Hususi Hayatı*, Yazan: Süleyman Külçe, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1953.

ÇAPA Mesut, "Balkan Savaşı'nda Kızılay (Osmanlı Hilal-i Ahmer) Cemiyeti", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, Sayı 1, 1989, ss. 89-115.

ÇELİK Bilgin, Nedim Yalansız, Senem Küçükkoyuncu, "Balkan Savaşı Öncesinde Osmanlı Diplomasisinin Gelişmeleri Hakkındaki Bazı Değerlendirmeleri", *Balkan Tarihi*, Cilt 1, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları, Ankara 2016.

DUMAN Haluk Harun, *Balkanlara Veda*, Duyap Yayıncılık, İstanbul 2015.

Greek Checks Turk", *The Washington Post (1877-1922)*, 6 December 1912.

HALL Richard C., *The Balkan Wars 1912-1913*, Routledge, London (UK), 2000.

JELAVICH Barbara, *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar*, Tercüme: İhsan Duru ve diğerleri, Küre Yayınları, İstanbul 2009, ss. 359-403.

JELAVICH Barbara, *Balkan Tarihi, 20. Yüzyıl*, Tercüme: Zehra Savan-Hatice Uğur, Küre Yayınları, İstanbul 2009.

KURNAZ ŞAHİN Feyza, "İngiliz Büyükelçiliği Yıllık Raporlarında Balkan Savaşları ve Türkiye (1912-1913)", *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 5, Sayı 10, Aralık 2018, ss. 286-307.

Osmanlı Belgelerinde Balkan Savaşları, Cilt 1, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 2013.

ÖZSÜER Esra, "I. Balkan Savaşında Yunanistan'da Esir Düşen Müslüman Türkler", *Uluslararası Türk Savaş Esirleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Sultanbeyli Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2018, ss. 409-446.

- ÖZTAŞ Sezai, “Balkan Savaşları’nda Edirne’nin Bulgar İşgalinden Kurtarılmasının İç ve Dış Kamuoyundaki Yankısı”, *Tarih ve Toplum*, Eğitim Yayınevi, Temmuz 2023, ss. 53-73.
- ÖZTAŞ Sezai ve KOÇAN Şenol, “II. Balkan Savaşı’nda Doğu Trakya’nın Bulgar İşgalinden Kurtarılması”, *Humanitas*, INCSOS VIII Özel Sayısı, 2023, ss. 273-297.
- SARIDİKMEN Gül, “Türk Resminde Hamasî Konulu Resimler: Şehzade Süleyman Paşa’nın Salla Rumeli’ye Geçiş”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Sayı 26, Bahar 2019, ss. 377-419.
- UÇAROL Rifat, *Siyasi Tarih, Filiz Kitapevi*, İstanbul, 2000.
- ZEYREK Suat, *Birinci Balkan Savaşı Yenilgisinin İç ve Dış Sebepleri*, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2012.

3. Süreli Yayınlar

- “100.000 Turkish Prisoners”, *The Irish Times (1874-1920)*, 8 March 1913.
- “80.000 Turkish Prisoners”, *The Irish Times (1874-1920)*, 7 March 1913.
- “A Second Armistice Made with Turkey”, *Toronto Daily Star (1900-1971)*, 22 April 1913.
- “Alleged Plot Among Turkish Prisoners”, *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 26 November 1912.
- “Allies and Peace”, *The Times of India (1861-current)*, 10 March 1913.
- “Allies to Insist on Payment of an Indemnity”, *The Scotsman (1860-1920)*, 24 February 1913.
- “Atrocities in the Balkans”, *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 14 February 1913.
- “British Red Crescent Hospital Staff”, *The Scotsman (1860-1920)*, 9 December 1912.
- “Bulgars Blow Up 312 Turks: Magazine Explosion at Salonika Attribute”, *New York Times (1857-1922)*, 18 November 1912.
- “Cable News in Brief”, *The Times of India (1861-current)*, 27 August 1913.
- “Confusion in Salonika”, *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 30 October 1912.
- “Disaster Near Salonika”, *The Scotsman (1860-1920)*, 18 November 1912.
- “Esad Pasha’s Surrender”, *The Scotsman (1860-1920)*, 7 March 1913.
- “Future Fighting: Greek Accounts of Turkish Defeats”, *The Irish Times (1874-1920)*, 16 December 1912.
- “Graeco-Turkish War”, *Weekly Irish Times (1876-1920)*, 22 March 1913.
- “Greek Capture City of Saloniki”, *Chicago Daily Tribune (1872-1922)*, 9 November 1912.
- “Greek Checks Turk”, *The Washington Post (1877-1922)*, 6 December 1912.
- “Greek Premier at Salonika”, *The Times*, 29 May 1913.
- “Greek Stamps in Crete”, *The Scotsman (1860-1920)*, 2 November 1912.
- “Greek Successes: Turks Repulsed in Epirus”, *The Scotsman (1860-1920)*, 23 December 1912.
- “Greeks Capture Janina: Surrender of 32.000 Turks Details of the Final”, *The Irish Times (1874-1920)*, 7 March 1913.
- “Greeks Take Janina After Gallant Defense”, *Los Angeles Times (1886-1922)*, 7 March 1913.
- “Hundred Thousand Turks Held By The Greeks”, *The Globe (1844-1936)*, 8 March 1913.
- “State of the War”, *South China Morning Post (1903-1941)*, 10 March 1913.
- “Stringent Greek Demands”, *The Times of India (1861-current)*, 23 July 1913.
- “The Allied Troops in Macedonia”, *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 5 December 1912.
- “The Armistice”, *The Scotsman (1860-1920)*, 23 April 1913.
- “The Balkan Danger”, *The Times*, 18 Jan 1912.
- “The Balkan War”, *South China Morning Post (1903-1941)*, 8 March 1913.

- “The Capture of Preveza”, *The Scotsman (1860-1920)*, 5 November 1912.
- “The Chances Of Peace”, *The Times*, 15 January 1913.
- “The Fighting in Epirus”, *The Scotsman (1860-1920)*, 24 December 1912.
- “The Greek Invasion of Macedonia”, *The Scotsman (1860-1920)*, 23 October 1912.
- “The Greek Objective”, *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 1 November 1912.
- “The Greeks at Salonika”, *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 18 November 1912.
- “The Turkish Islands in Aegean”, *The Times*, 31 December 1912.
- “The Turkish Prisoners in Greece”, *The Scotsman (1860-1920)*, 24 December 1912.
- “The War”, *South China Morning Post (1903-1941)*, 24 April 1913.
- “The War”, *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 20 November 1912.
- “Towards Salonika”, *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 5 November 1912.
- “Turkey and Bulgaria”, *The Scotsman (1860-1920)*, 29 September 1913.
- “Turkey, With Grim Patience Awaits for A Full Apology”, *Toronto Daily Star (1900-19871)*, 16 October 1912.
- “Turkish Cruiser’s Daring Feat”, *The Scotsman (1860-1920)*, 16 January 1913.
- “Turkish Officer Hooted in Athens”, *The Manchester Guardian (1901-1959)*, 29 November 1912.
- “Turkish Prisoners at Corfu”, *The Scotsman (1860-1920)*, 24 December 1912.

EKLER

Ek1: Savaş öncesi Balkan haritası (“Turkey, With Grim Patience Awaits for A Full Apology”, *Toronto Daily Star* (1900-1987), 16 October 1912.)

100,000 TURKISH PRISONERS.

ATHENS, March 7.

Including those captured in Epirus, the Turkish prisoners of war number 78,450. Twenty thousand others are surrounded in different places, such as Konitza, Paramythia, Delvinon, and Argyrokastron, and will soon be captured. Thus the total number of prisoners will be about 100,000. The maintenance of the prisoners has up to the present cost the Greek Government £200,000.—*Renter*.

Ek2: Yunanistan’daki Türk esir mevcudu (“100.000 Turkish Prisoners”, *The Scotsman* (1860-1920), 8 March 1913.)

ESSAD PASHA'S SURRENDER

ATHENS, March 6.

It is reported that following a brilliant Greek victory Essad Pasha, the Turkish Commander at Janina, has offered to surrender to the Crown Prince.

ATHENS, March 6, Later.

General Soutzo, with three squadrons of cavalry, entered Janina this morning.

There is a great display of Greek flags at Bizani.
—Reuter.

MANY THOUSAND PRISONERS.

The Central News is informed by the Greek Minister that, with 32,000 Turks taken prisoner in the Janina engagement, the Greek forces have now 80,000 Turkish prisoners.

IMPORTANCE OF GREEK VICTORY.

The news of the capture of the important stronghold of Janina has been received with the greatest satisfaction among the Greek community in London. The fall of the city, it is pointed out, is of much significance from the political as well as from the military point of view. In Janina the Greeks hold the key to Epirus, and the capture of the place constitutes a *fait accompli* which cannot fail to exercise considerable influence upon the ultimate settlement in the Balkans.

Janina is the capital of a vilayet of its own name, in the southern part of Albania (Epirus), near the Grecian frontier, on the little lake of Janina, 44 miles north by west of Arta. It is a busy commercial and industrial town, with a population estimated at 25,000, more than half of whom are Greeks.

GREEKS CAPTURE CITY OF SALONIKI

Turks Massacre Non-Moslem
People Before Arrival of
Enemy's Troops.

TAKE 27,000 PRISONERS.

Forces of Prince Constantine Ar-
rest All Civil and Mili-
tary Leaders.

ATHENS, Nov. 8.--The Greek army com-
manded by Crown Prince Constantine occu-
pied Saloniki, the Turkish stronghold in
southwestern Turkey in Europe, at noon to-
day.

The approach of the Greeks was attended
by awful scenes. Before they entered the
town a massacre of the non-Moslem popula-
tion took place and the shooting and looting
was general.

When the Greeks took possession they im-
prisoned all the Turkish civil and military
officers. The Turks now in captivity at
Saloniki number 27,000 men.

Take More Troops Eastward.

The Greek fleet is transporting troops to
the eastward of the Maritza river in order
to enable them to fall upon the fortifications
of the Dardanelles and Gallipoli, and also
to open for the fleet a free passage to Con-
stantinople.

The Greek plan of campaign is to join with
the Bulgarians and enter Constantinople
simultaneously with them.

King George received Crown Prince Con-
stantine's telegram announcing the fall of
Saloniki at Ghent, and immediately started
for the captured city by special train. A sol-
emn Te Deum was celebrated in the cathedral
here and the streets of the capital were filled
with people singing, waving flags, and cheer-
ing for Crown Prince Constantine and the
army.

Appoint Governor of Stronghold.

Minister of Justice Ractivan has been ap-
pointed governor of Saloniki and will start
for that city tomorrow.

The Greek capital was illuminated tonight
in celebration of the fall of the Turkish
stronghold. Services of praise were held in
various churches.

Details of the battle of Yenidje received
here from Volo show that 30,000 Turkish
troops were engaged. Fighting lasted
throughout the morning and ended in favor
of the Greeks, two divisions of whom at-
tacked the Turks in the rear and gave a de-
cisive turn to the battle.

Ek5: Yunanistan'ın coğrafi bölgeleri.